

2000

IRODALMI ÉS TÁRSADALMI HAVI LAP

Szerkeszti: Ambrus Judit, Barabás András, Czeglédi András, Margócsy István, Trencsényi Balázs.

Munkatársak: Bojtár Endre, Kovács János Mátyás, Szilágyi Ákos

Marno János • Kulin Borbála

T. Chan d'Or • Jassó Judit • Sajó László

Alanyi Ányos • Miklya Zsolt

Potozky László • Jász Attila • Imre Ábris

Boldog Daniella • Czinki Ferenc

Kiss Ottó • Szilágyi Eszter Anna

Balázs Imre József • Szilágyi Zsófia

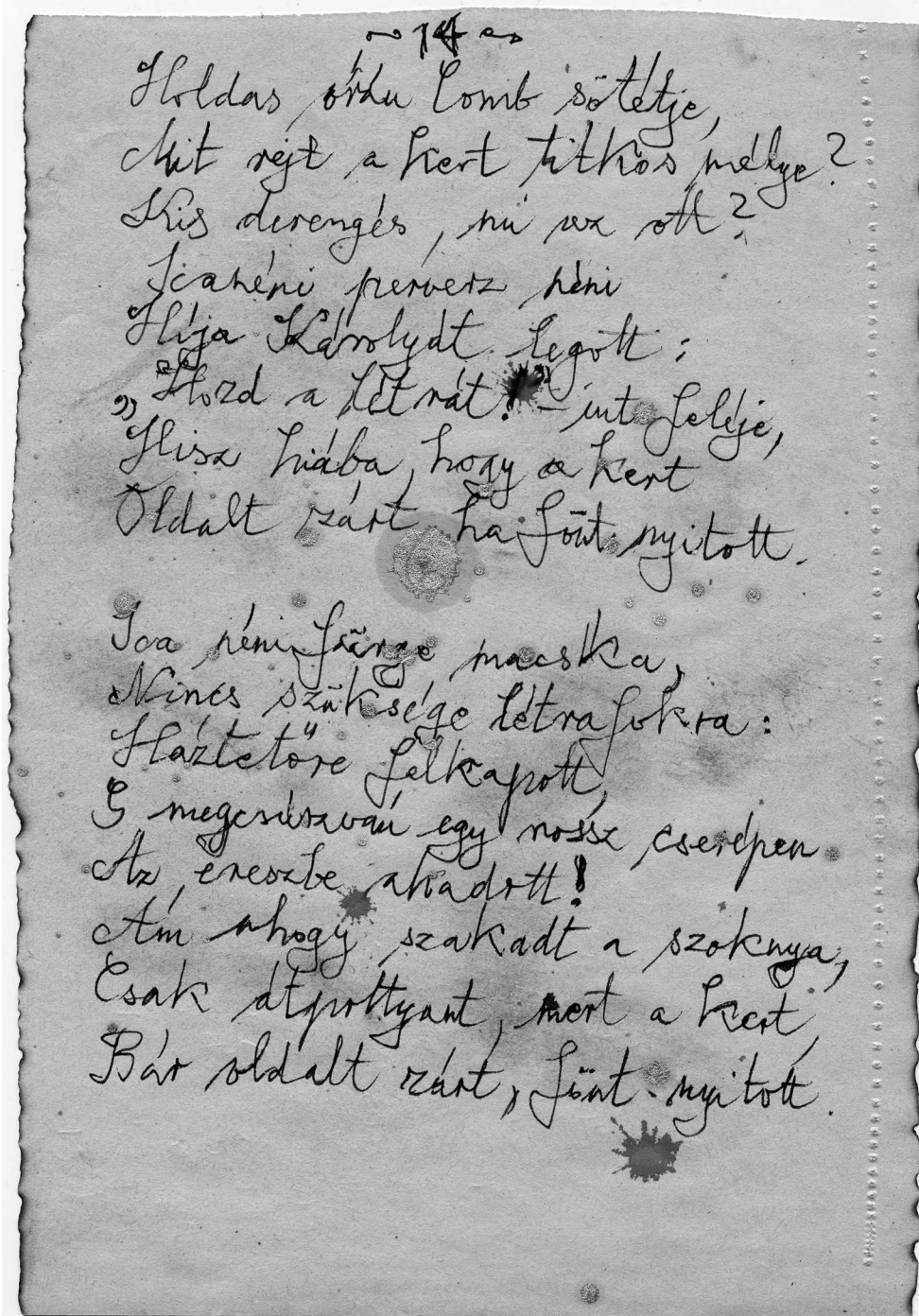
Demény Péter • Falcsik Mari

ÍRNI ARANY

2017. 10. szám

Ára: 700 Ft

© Falcsik Mari

nka

Nemzeti Kulturális Alap

© Falcsik Mari

E SZÁMUNK SZERZŐI

Alanyi Ányos művét közreadja Kórizs Imre (1970) költő

Balázs Imre József (1976) költő, szerkesztő, *Korunk*, Kolozsvár

Boldog Daniella (1985) magyar szakos bölcész

Czinki Ferenc (1982) író, szervező

Demény Péter (1972) író, költő, a *Látó* szerkesztője, kétségbeesett reménykedő

Falcsik Mari (1956) költő

Imre Ábris (1998) költő

Jassó Judit (1977) író, költő

Jász Attila (1966) fényművész, az *Új Forrás* főszerkesztője

Kiss Ottó (1963) József Attila-díjas író, költő

Kulin Borbála (1979) irodalomtörténész, a *Vörös Postakocsi* főszerkesztője

Marno János (1949) költő

Miklya Zsolt (1960) költő, szerkesztő, pedagógus, diagnózisa: elnyúló kamaszkor

Potozky László (1988) író

Sajó László (1956) költő, író

Szilágyi Eszter Anna filmrendező, az *Árnyékszínház* alapítója

Szilágyi Zsófia (1973) irodalomtörténész, kritikus, egyetemi oktató

T. Chan d'Or művét közreadja Tatár Sándor (1962) költő

E számunkat Falcsik Mari Arany János Pályázatra benyújtott pályaművéről készült fotókkal illusztráltuk

Még a kutya is 2000-t olvas!

Legyen gyorsan előfizetőnk a 2018-as folyamra!
Utaljon 5900 forintot, s Öné lesz 11 lapszám!

Bankszámlaszámunk: K&H Bank Zrt., 10201006-50165757-00000000

Ha utal, írja meg postacímét a ketexer.lap@gmail.com címre.
Köszönjük!

2000

I R O D A L M I É S T Á R S A D A L M I H A V I L A P

29. ÉVFOLYAM 10. SZÁM

Marno János: <i>Térdig Aranyban</i>	3
Kulin Borbála: <i>Arany János levele keresztanyjának</i>	7
T. Chan d'Or: <i>Bosszús dörmögések öröklött lant-húron</i>	10
Jassó Judit: <i>Vér, vér</i>	15
Sajó László: <i>Nekrologus</i>	23
Alanyi Ányos: <i>Ebilóhús</i>	25
Miklya Zsolt: <i>Kis magánpokol</i>	28
Potozky László: <i>Donor</i>	33
Jász Attila: <i>Aranykori töredék</i>	36
Imre Ábris: „a temetőben sétálnak...”	37
Boldog Daniella: <i>A lét a tét</i>	39
Czinki Ferenc: <i>Tisztaság, egészség, kényelem</i>	43
Kiss Ottó: <i>Egy ismeretlen ifjúkori Arany-töredék</i>	46
Szilágyi Eszter Anna: <i>Versek</i>	53
Balázs Imre József: <i>#mássalhangzócsere</i>	58
<hr/>	
Szilágyi Zsófia: <i>Isten veled, Bandikám!</i>	61
Demény Péter: <i>Rejtély, kohó, ajtónálló</i>	70
Falcsik Mari pályaművének fotóival	

FELELŐS SZERKESZTŐ: MARGÓCSY ISTVÁN

SZERKESZTŐK: AMBRUS JUDIT, BARABÁS ANDRÁS, CZEGLÉDI ANDRÁS, TRENCSENYI BALÁZS

MUNKATÁRSAK: [BOJTÁR ENDRE] KOVÁCS JÁNOS MÁTYÁS, SZILÁGYI ÁKOS

OLVASÓSZERKESZTŐ: AMBRUS JUDIT **LAPTERV:** SZÜTS MIKLÓS

ALAPÍTÓ SZERKESZTŐK: [BOJTÁR ENDRE] HERNER JÁNOS, HORVÁTH IVÁN, LENGYEL LÁSZLÓ, TÖRÖK ANDRÁS

KORÁBBI SZERKESZTŐINK, MUNKATÁRSAINK: KÁLMÁN C. GYÖRGY, NAGY MÓNICA ZSUSZANNA

[RÉTI PÉTER] SZÜTS MIKLÓS

LEVÉLCÍM: 1380 Budapest, Pf.: 1090. **E-MAIL:** ketezer.lap@gmail.com **INTERNET:** www.ketezer.hu

FACEBOOK: <https://www.facebook.com/2000IrodalmiEsTarsadalmiHavilap>

KIADJA A MENTOR IRODALMI ALAPÍTVÁNY. FELELŐS KIADÓ: CZEGLÉDI ANDRÁS.

KÉSZÜLT GOUDY ÉS OFFICINA BETÜKKEL. TÖRDELÉS: SÖRFŐZŐ ZSUZSA.

NYOMDAI NYOMÁS, KÖTÉSZET: ADUPRINT KFT. FELELŐS VEZETŐ: TÓTH BÉLÁNÉ

ISSN 0864-800X. RÉGEBBI SZÁMAINK KORLÁTOZOTT MENNYISÉGBEN KAPHATÓK AZ ÍRÓK BOLTJÁBAN.

TÁMOGATÓNK: NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

132
Holdas Ejen

Vajások költői beszéde,
politikai töltéssel

Flóggha jó a holdas óra:
Rejt a kert, titkok tudója...
Halld, a lombja hogy' susog
Mint a szomszéd nem láthat meg,
Meglátják a csillagok!
Kert a kert, titkok tudója,
Mint egy közönséges kert;
Csak oldalt zárt fűt nyitott.

Scapeni gonosz néni,
Szeret a falon át nézni:
Végzetet rá ablakot!
S ha az ablak híves lenne,
Köcsisbalcsi tart bakot;
Szeret ő is át nézni,
S mint mondtuk, ez a kert
Csak oldalt zárt, fűt nyitott.

Marno János

TÉRDIG ARANYBAN

(emléktúra)

„De nyújtánók a percet, míg vetetlen
a szörnyű csont, ha rajta mindenünk.”

(Arany János: Magányban)

Mit intéztél. Alva haladtál át
az Alkotáson, az úttest nyákos volt,
hol ragadt, hol csúszott, nem is szóltál
magadhoz, a haragot még ma is
őszintébbnek tartod. Azonban célra-
vezetőnek talán már kevésbé.
(Nem hívének többé, hogy célod ismerne
téged. Nem ismeritek egymást, és pont.)
Ősz van, a tél beállóban, éjszaka
egy, de lesz ebből három meg négy, sőt öt,
mire ágyba tévedsz, miután álló
nap Arannyal tápláltad az elméd.
Fél lábbal délelőtt fenn a konyha-
széken, mely borulékony, mint az ég.
Esendő *felek*, valamennyien.
Csak terítsünk lapot: *féleségek*.
És itt még nem állhat meg a hasonlat,
lett még egy második térdműtéted,
újabb sebésszel, az elsőt szélütés
vitte el, elfújta benne a mécses.

Nem visz már úgy a lendület, a félsz
pedig direkt elakaszt, a torkod is
egyetlen gombóc vagy több kis ragacs,
és ezúttal, néhány másodpercre,
az eszméleted is oda. Éjszaka,
amiből eltűnt az ég és vele a sok
ostorlámpa, a játszma tehát ha sakk,
a paraszt üti a lovat, s a gyalog
a futót felbuktatja. Eszméletnél
vagy újra, de dermedtté alva az út
utolsó métereinél, egy zebra
még hátra, majd valami plakát, hogy itt
állítólag a fejesek lopnak. Szép
sötétek, nem hasonlítanak még
formára sem a világos figurákra.
Veszteni, mondják, akkor sem fognak.
Kihalt az utca, ez hasznára lehet
a költészetnek, megvolt a Márvány-híd,
legbelül színArannyal átítatva,
túl vagy a nehezen, mint mondani
szokás, s mások szokásának a rabja
gyanánt költesz, kotlasz és költekezel,
mikor a költeményedért pénzt kapsz.
Hasonlat gyanánt, amire ráharapsz,
hátha arany, azaz aranyból van,
mert elsőre puhának hat, szinte
lágynak, emlőnek úgyszólván, ha nem
ajaknak, és nem folytatnám, hisz' bele-
remegek. S a rosszullét nem tűr több
halasztást. Vagy meglesz a kapu, de
azonnal, vagy nem éred el, nem éred
utol a saját halálodat. Ez is
utalás persze, és nem is utolsó,
úgy értem, nem egy utolsó utalás,
az ember csak tovább halad és ás,
megássza régi szolgájának az öreg
fiával az esedékes sírját, és
törődik is azzal, mi zajlik Budán,

a Márvány utca csücskébe menet,
mintha Beckett hangszerét pengetné meg
Arany, amiből aztán csak újabb baj-
vívás lesz. Vívódás a vívódás
végett még csupán az idegek tiltott
játékbarlangjában. Mi hajt hasznot
és mennyi a csepű, rágnivalónak,
egy paraszt jól tudja; ám én, én paraszt?
Aki felcsaptam csepűrágónak,
és hasznát vettem annak is a sors
szeszélye folytán! De ne essék több szó
most rólam. (Ó, Hamlet! Hamlet! Hát ne
bújkálna Öreged szelleme még
mindig itt énbennem?! Ne én volnék
a valóságban az ő két lábon
roskadozó purgatóriuma? Jaj
neki és nekem!) Toldimat temessék
messzi dán földbe, ahol nincs ismerőse,
hogy nemességünket elvitassa,
s ezáltal rögeszmém hulljon síromra
vissza, mintha még fontossággal bírna.
A kocka még nincs elvetve. De persze
elsikkasztva sem, itt a kapualj
egy kéznyújtásnyira, a kapukód,
mely sosem maradt meg fejben, mert nem ott
a helye, Ellenben oda jut ettől,
az eszedbe, a sötét, gyermekkori
kakaód, amivel az asszonyok
itattak, hogy be tudd lökni vállladdal
az ajtót, ha éjjel a farkasok meg-
támadnának. A bőrt, mely ráncosodott,
utáltad rajta. Most kakaóbőrű
a képed, kifehérülőben, és kék
a körmeid alatt, mintha az eget
kapartad volna félelmedben, hogy gond-
viselőid végül majd mégsem oda,
hanem a földbe kaparnak el. Ezzel
mégiscsak minden odaveszne, ahol

nem emelhet többé szót az ember,
lévén elsorvadva már a nyelvizma.
A kapu betaszítva, balra az öt
kuka, majd kibírni a nyolc lépcső-
fokot még, és ujjad alatt a lift gombja.
A többi rehab próza, megalázó
rizsa, tíz óra a krízisfotelben,
öledben az Arany összessel. Nem, nem
ütöd fel, a húgodtól loptad el, mi-
előtt meghalt, tizenegy éve mahol-
nap, és vagy tizenöt, hogy térdig érő
aranyban gázoltál a Vérmezőn és
fent a MOM Gesztenyésben felváltva
éjszakánként egy egész őszön át,
és Aranyt citálta agyad és József
Attilát, és pirkadatra térdtől
felfelé kezdte már felszeletelni
a szél a lábad. Ember még úgy nem-
igen örült a fogyatkozásának.

© Falcsik Mari pályaműve, grafikus: Syporca Whandal

Kulin Borbála

ARANY JÁNOS LEVELE KERESZTANYJÁNAK

Kelt: 1846. november 1.

*(A Kisfaludy-társaság vígeposz-pályázatának
leadási határideje után egy nappal)*

Drága jó Erzsébet, kedves Keresztanyám!
Most is versben írok, ne haragudj reám!
De talán megérted, s haragodon fordít:
tegnap éjfél után fejeztem be Toldit.
Határidőprésben, örült lobban-sebben
írtam meg felező tizenkettesekben
tizenkét éneket, több mint kétezer sort!
Jó sokat kihúztam. Tán négyezer is volt.

Csoda-e ha eztán úgy forog azóta
az agyam, hogy kétszer hatos szótagúra
képes csak formálni minden gondolatot?
Akkor is, sőt, akkor épp, ha fáradt vagyok.
Feleségem nyüstöl: „Beszélj már rendesen!
Unom ezt már, János!” mire én: „Kedvesem,
hát nem veszed észre, te is, mint magam, épp
kétszer hat szótagban mondod a magadét?”
„Miket beszélsz, János?” kiált rám haraggal
mire én csak csendben mutatám ujjammal:

Hat szótag volt ez is! Képzelheted dühét!
Panaszolja rögtön anyjának az ügyét,
mire az anyósom: „Mindig mondtam neked,
bolond ez a János. De hát, ha szereted...”
S itt fagyott rá ferdén arcára a szája,
hisz rögtön érezé: a versnek szabálya
szerint szólott ő is. Most sír asszony, anyós:
„Mit tettél, mit tettél, János! Ez ragadós!”

Csititanám épp a szegény fehérnépet,
mikor is a postás nagy vadul bécsönget.
„Arany János úrnak hoztam ajánlottat!”
– Hát, ilyen mondatot véletlen is hozhat, –
Én volnék, mondom, s a levelet átvevém,
búcsút intek, s így szól utánam a legény:
(pedig már igazán nem vártam tőle mást)
„Ide kérnék szépen még egy aláírást!”
Aztahatszentségít! Ez is kétszer hat volt!
Ez a tizenkettes tényleg elszabadult
volna a művemből? Fertőző a Toldi?
Hisz mi mást lehetne emiatt okolni?
Jobb lesz tán, ha leköt a köznapi dolog,
fogom a pénztárcám és bevásárolok.
Hát ahogy a boltban éppen sorban állok,
és már megnyugodnék, nincs itt semmi átok,
így fordul hozzám a pénztáros leányka:
„Csippantsam rögvest vagy lesz bizalomkártya?”
Ehhez még a többit én már el sem mondom,
nem, hogy így kérdeztek meg a benzinkúton:
„Benzin lesz vagy dízel?” S aztán hamarosan
ugyanaz a fickó: „Szélvédőt lemossam?”

Csippantsad csak, mossad, jó fiú, jó leány,
engem már innestől fojtogat a talány:
mi volt vajh elébb: a beszéd vagy a versem?
Ki beszélt először tizenkettesekben?

S hát ezen töprengve no mire eszmélek?
Ki beszélt először? Maga a Szentlélek!
Mert mit mondott Isten a legelső napon –
– Leges-legelőször tehát, hangsúlyozom –
Emlékezz, ezt mondta: „Legyen világosság!”
S mit üzent Krisztusunk? „Szeressétek egymást!”

Hat szótagú tehát minden ősgondolat!
To be or not to be! Mi haton túlszalad
az mind csak fecsegés! Alea iacta est!
Ahogy fogalmazott (– jaj, ki is mondta ezt?)
Mindegy! Csak egy a fő: lényeg, hogy már tudom,
miféle ritmus szól keresztbe Toldimon!
Maga a teremtő gondolat ritmusa!
Hogy ebből nem lehet kitörni, nem csoda!
Hiszen ha hat szótag szülte a világot,
kétszer hatba befér minden, mi van, lesz, volt
ezen a világon! Igazam van, nemde?
Ezzel a törvénnyel mondj valamit szembe!
Verses beszédemre nem keresek gyógyírt
Olvassanak ufók Homéroszt meg Shakespeare-t!
Levelem, mit gőzöm sincs már, miért kezdtem,
ezen exclamatióval berekesztem:
Muszáj, hogy a Toldi nyerjen pályadíjat!
Szeretettel ölel: János, keresztfiad.

E számunk összes közleménye
az Arany János Pályázat Szépirodalmi
vagy Esszé kategóriájára íródott.

Köszönünk minden pályaművet!

T. Chan d'Or

BOSSZÚS DÖRMÖGÉSEK ÖRÖKLÖTT LANT-HÚRON*

Itt a nagy hidegtől kopár s zord a vidék;
Kortyolja a szegény üres szódavizét –
Kortyolja ugyan, *ha* megvan még hajléka,
S nem az emberárnak sodródó tajtéka.
Mert mind több van, akik végképpen lecsúsztak,
Ki így járt, reménytől bizton elbúcsúzhat –
Megered lassanként, s valamint a patak,
Bogyog a kannásbor, pad és hinta ragad.
Szeretetből böjtjük van itt a lelkeknek,
Egymással, mint ádáz ellen, viselkednek:
Kerítések mögül néznek ifjat, vénét;
Elsáncolva szívök (vajon elég védett??
– Ki mondhatja azt meg, szívesen kit lássunk?
Nekünk bezzeg legyen jó hírünk, istápunk!)
Ez is bizalmatlan, az is fogcsikorgat –
Leáldozhat napja egyszer a vicsornak?

Tért és bért nyer, vajh, a kiválóság, érdem?
(Ne bámuljatok így! – Nem komolyan kérdem.)
Más esély van, kettő: törleszked' VAGY földi
(Mármint hogy a kolbászt Vezérünkkel tölti),
Buzgón gatszulálnak helyzetbe hozottak;

* közreadja Tatár Sándor

Kivágott fák helyén bőszen betonoznak.
A hasznos tett *passzé* – kulcs: csak a szerencse;
Így jutni a fényes, zsúfolt táncterembe;
Eszmékre, ki kortárs, nem fogékony, ergo
Csak arra törekszik, mint *falékony hernyó*
– S ajak is hol van ma, panasz min még fakad?
Tiborc nevéhez, lám, élősdi „z” tapadt.

Seregben ki víhat, nem dönti el Laczfi
„Pedigré nélkül gyössz?! Te most viccelsz, b...ikfic!”
Hogyha verseny támad, megvan már a nyertes:
Nem olyan, kit az Úr erkölcsökkel vert meg,
Csak olyan, ki midőn célra tör, átgázol
Istenen, emberen, csal, hazudik bárhol,
Immár csak – láthatjuk – ilyen boldogúl itt;
Múltból hoz mintákat, a jövőnk meg múlik.
Nem lóval győz, hanem ádáz *lóerővel*;
Senki nem dobál, csak sárral vagy épp kővel,
Hiába is hozna ma kalácsot Bence;
Erőszak a magyar legszebbik potenc'e.

Azt bömbölik legott, „Bárkik idejőnek,
Úgy bugyogjon vérük, mint Bárcki Benőnek!”
Föl sem merül bennük, hogy hát embertárs a’;
Azt latolják inkább, „Elbírná a hársfa?”
Buknak az álhírre, mint szajha hímtagra –
S hogy nem ég szégyentől a kormány hírlapja?!
A parasztvakítás nem ér soha véget,
Hisz soknak antul jobb, mentül inkább béget,
Máson nem abrakol, uszító betűn csak;
Gondolkodni? Mit nem!? Hisz megvan a bűnbak!
Sose rágódj, „honfi”, másoknak igazán;
Járd utad a lejtőn egyedül is, Hazám!
Vigad hitvány urad Tégedet tiporva,
Neki (tudható) az élet egy tivornya.

Mohón kebeleznek rókalelkű bátyak –
Gazemberségükre mért borítnánk fátylat?!

Mintha lenne nékik örök hűbértulok,
Úgy sarcolják hazánk' e népünket irtók;
Pillognak a testőr- s Audi-burokból:
És magasztos céljuk egzaktusul: offshore.
Sok adóforintnak „mintha” lába kelne;
Persze: vész a kised (sok a bába, nemde??)
Settengnek éj- s napon: konc körül hiénák;
Eszméik: mind göröngy – rusnya földi békák.
Szerintük miből jön dicsőség órája –
Univerzítás? Nem!! Labdarúgó-pálya.
Nap-elemek helyett szaporodjon lőtér;
Országunkba kétszáz és huszonkettő fér.

Hódolatot vár a szotyolai bálvány?
Ma is akad erre jó Lisznyai Kálmán,
S mert a hiúságra bármely gejl szirup hat,
Dúskál, aki beállt kurzuslírikusnak
– Aki zsére vágy (sőt feldicsérje „szaklap”),
Költő(...)nek álljon ma, ne cipészinasnak!
(Aranyom, mi lett itt!? A maszlag hagymázos:
Könnnyű neked, hogy mán odafönt vagy, János!)

Örül az *apró nép*[!] (majom a farkának)
Cukorkáért felebarátjára támad:
Facebookon, sőt utcán fröcsög gyűlölettől;
Bátorsága honnan? Csak a csődületből.
Épp'ilyen szertelen legott rajongása;
Persze, kit vivátoz, köpcös hasonmása:
Deresed' lassanként, övlyukanként dagad;
Háza „Nagyfaluban” cifra hajlék marad.
Kisbusztól szőnyegig tarhonyássan lépdel
Vagy templompadba ül áhítatos képpel.

Hitvány kortesház lett már egy sereg templom –
Örüljünk annak, hogy, lám, még ma vér nem foly?!
Olyik „pásztor” is már inkább stólaüzér;
Mesélhetne a megcsúfolt rózsafüzér!

Milliónál több, ki girhes és vacog csak,
S még csak emlékét sem őrzi szép napoknak,
Kopott gönce rajta (előleg-sírkamra),
Oly petyhüdten fityeg, mint sovány gyík farka
(Oly tehén a magyar; gazdája veszettül
– bár nem asszony – feji éveken keresztül;
már *csontja* fehérlik udvaron maholnap,
körötte pártsajtó ebei csaholnak).
Megint nincs olyan úr, aki ne legyintsen:
„Mért nem fal kalácsot, ha kenyere nincsen?”

Volt pedig itt szándék derék, s önzetlenség,
Ámde ezt a dicsők rútul összekenték.
Milyen frigyben élt a szablya meg a penna:
Szolgálták a hazát (nem rasszistán, *nem ma*),
Hívószó volt itten egykor a szabadság;
Burkus úr nem kellett, itt azt megtagadták –
Lábadtak itt vérbe hajnalok, napnyugták;
Zavarták vón haza az itt-ragadt muszkát.
Hadakoztak, tankkal, sortűzzel dacolva,
'Szál puskával mentek térre és sarokra –
S bár az ellenállás csak el lett tiporva,
Beköltözött aztán a gyilkos humorba:
Egy darabig ámbár depresszív csend hullt ránk,
De aztán előbújt ha nem tőr, de: fullánk!
Mi maradt mostanra? Pecsenye VAGY korbács;
Orvos csak külhonban – rajtunk rák meg orbánc.

Csúf habja leszünk így népek tengerének,
E sötét korszakról még soká regélnek,
A humánus hangját elnyomta a vakhit;
Szép tehetséginkből nem maradt, csak bakfitty.
Sokan? maroknyian? még vészjelt kongatunk;
Jó vón', de nem elég csupán boronganunk:
Tenni bár szük a tér, mindig célod legyen,
Láttatni, ami tény: a zsarnok meztelen –
Tudván, ezért rájuk hogy nem várhat kalács,
Ma is zengik azért az ötszázak dalát.

Vitrinból-szököttek dajkálnak még reményt,
Sufniban, föld alatt, miként kevéske fényt:
Hogy lenne utódnak átadható ország,
Ne herdálnánk mindnek el előre sorsát;
Tartozunk a múltnak szívvel, belátással,
S hogy elhallgattatnánk, ki békülni áfall
– Hanem nem támasztunk szellőt se, nem' tájfun!
Mintha erre futná: mindegyre csak várunk...
S hát... Mire is várunk? Zrínyi is megmondta,
Legkedvesebb mindnek csak a *saját* borja.
Napot *mi* hozhatunk Kárpátok egére;
Csak távol az üdvhon, mit Urunk ígére.
(Enmagunkra húzott gondunk megoldani
Nem tudnád és nem is néked kell, Gold Jani!)
Még mireánk egyre poshadt önkény árad,
Maguknak cincognak tikkadt bölcsésznyájak –
A mai módinál jobb lesz a holnap?
Akkor is mit tudhat 'Toldihoz toldani?!

2000 Akadémia

2000 a Nyitott Műhelyben március 6-án kedden este 7-től

AZ IRODALOM HUMORA

Margócsy István előadása

A belépés ingyenes! Szeretettel várjuk!

Nyitott Műhely, Budapest, XII. kerület, Ráth György utca 4.

Az est támogatója az NKA

Vér, Vér

A temetőgondnok jelentette az esetet. Balogh feszülten hallgatta, nem ismerték egymást személyesen, esetleg látásból. Elképzelte, milyen ember lehet, és próbálta kivenni a szavaiból, hogy a története csak egy vicc, vagy ügy lesz belőle.

– Egy hónapja a kutyám fedezte föl, és tegnap megismétlődött. – A gondnok várt a vonal túlsó felén, hogy Balogh moccan-e. – Ki tudnak jönni, megvizsgálni?

– Megnézzük. – Balogh letette a hívást és indított egy másikat. – Gyertek Bokával, esethez megyünk.

Békési Ferenc olyan volt, amilyennek a neve mutatta. Derús arcából kíváncsi tekintet fürkészte az érkező rendőröket, a haját gondosan fésülte, kézfogása rendes emberhez valónak érződött. Baloghot a nagyapjára emlékeztette. A férfi hetven év körül járt, és azt mondta, amióta itt dolgozik, látott már néhány furcsaságot, de ilyet, amit most, nemrégiben, még soha.

– Miről van szó pontosan? – Lugassy előre fintorgott a piszkos munkától. Balogh mosolygott magában, hogy a társa azt hiszi, exhumálni jöttek.

A mindig nett Lugassy megveszett, ha csak hozzáért egy bármilyen tárgyhoz vagy személyhez, és véleménye szerint minden mocskos volt ebben a siralomvölgyben, csak ő maga patyolat tiszta.

Békésin látszott, alig várja, hogy beszéljen. Elindultak abba az irányba, amerre mutatott, és Balogh valahogy érezte, hogy a java még csak most kezdődik. Ide nem lezárni jöttek valamit, hanem felgöngyölíteni.

– Éjszakánként körbejárom a kertet a kutyámmal. – Ficak ott ugrált a három férfi körül, és nagyon boldognak látszott, akár egy névtelen bejelentő,

aki busás haszonban reménykedhet, ha a felfedezés az, amit a rendőrség is keres. – Mondom, láttam már néhány furcsaságot, sírrablást, önkényes exhumálást, és még közösülést is.

Lugassy undorodva fordult el, és Baloghra nézett, hogy ha lehet, hallgatassa el a részletek bárminemű kimondását. Békési észrevette ezt, és hozzáfűzte:

– No, nem a föld alatt lévő személlyel, hanem a sírkövön.

Lugassy a szemét forgatta, Balogh elmélyülten hallgatott. Egy ügynek az elején a kirakós darabkát gyűjtik össze. Amennyi helyről előkerültek, megszámolni nem lehetett. A tettesek a legelképesztőbb és legváratlanabb helyekre szeretik elrejtetni az indokot ugyanúgy, mint az áldozatot.

– Mi történt pontosan? – Lugassy kezdett türelmetlenné válni, úgyhogy Balogh figyelt, hogy időben visszafogja. Bármiről legyen szó, szerette volna, ha a társa nem bőgeti le. Békésire számíthatnak, megadja részükre a szükséges információkat, és talán a megoldásra vonatkozóan is vannak ötletei.

– Az egyik sírról van szó, ott, ni. – Balogh látta, hogy Lugassyt már félig megette a fene. Rövid lábain előresietett, körbejárta a helyet, majd kiejtette azokat a szavakat, amelyeket egy rendőrnek soha nem lenne szabad.

– Itt, kérem, nem történt semmi.

Békésit sem kellett féltetni. Somolyogva odalépegetett Lugassy mellé, és vállára tette a kezét.

– Majd megváltozik a véleménye, ha maga is a két szemével látja.

Lugassy felnézett a nála jó egy fejjel magasabb gondnokra. Szemüvegén megcsillant az erős októberi napfény, amitől hunyorgott, mert a másik, bár szemben állt vele, nem teljesen takarta el.

Balogh elmerengett, hogy az alapján, amit megtudnak, mihez nyúljanak az elején. Ha Ádámnak van igaza, Békési túloz, bár józan életű embernek tűnt, látott ő már karón varjút ahhoz, hogy bárki szavában először egy kicsit kételkedjen.

– Mert mi történt itt maga szerint? – Lugassy gyakran addig kötötte az ebet, amíg maga is belegubancolódott. – Ha megkérem, leveszi rólam a kezét?

– Én le – mondta nevetve az öreg. – Itt is hagyhatom magukat, hogy nyugodtan vizsgálódjanak, csak még elébb elmondanám...

– Bökje már ki! – Lugassy mérhetetlen arroganciája mögött egy grandiózus narcisztikus rejtőzhetett, valaki, aki gyerekként elég figyelmet kapott

ahhoz, hogy felnőttként nyugodt szívvel lenézzen másokat. Amikor Balogh megismerte, egy kedves, előzékeny, udvarias embert kapott maga mellé, aki egy ponton kiégett, addigra viszont elegendő szakmai és élettapasztalatot halmozott fel, így nem volt érdemes elküldeni. Egy rendőr legyen egy kicsit antiszociális, a nyomozó az ne barátkozzon, hanem tartson két lépés távolságot. Békési Baloghra nézett, aki bátorítóan bólintott.

– Ez a sír vérzik.

– Mit csinál? – Lugassy szívből felnevetett, ami egy narcisztikusnál egyenlő a gúnyos megvetés szánakozó kacajával. Hátravetette a fejét, és rátett egy lapáttal. Feltett célja lehetett, hogy Békésit kihozza a sodrából, és lehetőleg többet ne kelljen a temetőnek még csak a környékére sem jönniük.

– Ez így van, kérem.

Balogh a gondnokot nézte, kicsit szuggerálta is. Ha eljön a megfelelő pillanat, és Ádám magára akar maradni, hogy a kapott alapinformációkat mérlegelje, elmagyarázza Békésinek, hogy ne vegye nagyon a szívére a társa viselkedését. Kivétel nélkül így bánt mindenkivel. Baloghgal csak azért nem, mert tőle tartott, és nem is a szakmai tekintélye miatt, hanem azért, mert kimondta, amit gondolt, és a saját útját járta. Balogh szerint akadt még egy ok, hogy mindig egyformán viselkedett a társával, nem fölényeskedett, de nem is háborodott fel a viselkedésén. Ennél az esetnél sem fog, az száz százalék. Elvállalták, akkor végigcsinálják. Ha egy döglött akta lesz az irattár mélyén, az sem számít. Itt és most komoly szándék miatt vannak jelen, nemcsak ők ketten, de Békési, az eset bejelentője is.

A gondnok elmondta, hogy szeptemberben huszadikán éjjel különös dolgra lett figyelmes. A szokásos esti sétájukat járták, és addig a napig egyik séta olyan volt, mint a másik.

– Tizenegy óra körül szoktam kijönni. Elengedem Ficakot, fusson kedvére, ő legalább még megteheti. Ha egyet füttyentek, úgyis visszajön. De az említett nap ez nem így történt. – Békési kinyújtotta a karját és a tenyerét felfelé fordította. – Hiába hívtam, nem került elő. Kicsit furcsálltam, hogy ennyire messze ment, akkor is, ha sokszor kajlán viselkedik. – Megveregette a kutya nyakát, mire az hálából felugrott rá, és hangosan ugatott, kis híján a nyakába vetette magát. Megérezte, hogy róla van szó, és talán akadt némi hozzáfűznivalója.

– Annyit tehettem, hogy mentem az orrom után, és szólongattam a kutyát. Eltelt vagy négy-öt perc. Aztán egyszerre ott termett a lábamnál, le is

feküdt, közben nyüszített és a mellső lábaival az orrát piszkálta, mintha le akarta volna törölni. Kértem, hogy ugorjon fel, meg is tette, akkor néztem meg jobban a pofáját, és ahogy végigtapogattam, éreztem, hogy nedves. Letöröltem neki, és miután megszagoltam a kezem, biztos lehettem benne, hogy valahol összevérezte magát.

Lugassy elkámpicsorodott arccal nézte a kutyát, a hamisítatlan bizonyítékot, amely miatt kénytelenek tovább hallgatni az öreget, egészen addig, amíg össze nem áll a fejükben az első lehetséges teória.

Balogh elővette a noteszét és jegyzetelt. Többnyire a saját gondolatait, amelyeknek később nagy hasznát vette. Szerette fontolóra venni a megérzéseit, mert nem egyszer azok segítségével vezetete sikerre a nyomozást.

– Mondtam Ficaknak, hogy keresse meg azt a helyet, ahol előzőleg járt. Persze csak ilyen egyszerűbben, az ő kutya-nyelvén. Előrefutott, visszaszaladt, egészen addig, amíg el nem vezetett ide, ahol most állunk. Itt nyugszik egy bizonyos Barczikai Benedek.

– Bárcki Benő volt a pontos neve. – Lugassy a sírfeliratra bökött. Ő is nekiállt jegyzetelni, és Baloghgal ellentétben a fontos dolgokat írta le. Csak semmi mellébeszélés. Maradjunk mindig a lényegnél, ezt sugallták szűkszavú feljegyzései. – Utána mi történt?

– Ideértem a sírhoz. Akkor jutott eszembe, hogy van nálam elemlámpa. Az ijedségtől elfelejtettem. Odavilágítottam a kőre, a tetején nem volt semmi, de ahogy jobban megnéztem alatta, a sarkainál és a szélénél ömlött ki a vér.

Lugassy végre talált valami érdekeset, mert hajlandó volt figyelni Békésire. Balogh tudta, hogy az már fél siker, ha a társa emberszámba veszi a szemtanút.

– Lehajoltam és a kezemmel megérintettem a talajt. Az ujjaim tövig belesüllyedtek, akkor gondoltam, hogy ennek a fele sem tréfa. Hátrébb léptem, mert a bakancsom is olyan lett tőle. A sírból bugyogott a vér. Ficak olyan idegesen ugatott, mint még soha. Aztán tegnap éjjel ugyanez történt. – Békési tekintete elfelhősödött, Balogh látta rajta, hogy még egy darabig nem tudja majd kitörölni a történeteket az emlékeiből, és hogy valóban igazat mondott, akkor is, ha egy hihetetlen történet kereteit vázolta fel.

– Másnak is jelentette az esetet? – kérdezte Balogh.

– Mégis kinek? A közegészségügyi papírjaink mindig rendben voltak, városszerte megvan a reputációnk. Arra kérem magukat, ne szóljanak az újságoknak, amíg valamit ki nem derítenek.

– Ne szóljunk az újságoknak. – Lugassy végigmorogta az utat vissza az őrsrre. A sofőr, Boka nem szólt, csak vigyorgott. – Miklós, ne mondd, hogy te egy szót is elhiszel az egészből.

– Majd bent megbeszéljük. – Balogh kedvelte Bokát, de jobb szeretett szűkszavúan nyilatkozni harmadik személy előtt. A sofőrök egy idő után megfertőződtek a pletykálgodással. Így ütötték el az időt, ha unták a kártyát vagy a napi sajtót.

A kartonozóban, ami az irattárolás módjáról kapta a nevét, Lugassy két ujjja közé csipentette az aktát és kihúzta.

– Ez lesz az.

Alig egy éves volt az ügy. A tanúvallomásokból semmi konkrét nem derült ki, mindössze annyi, hogy a fiúra a barátai találtak rá a kisváros melletti erdőben, miután órákkal korábban elkészönt tőlük. Szíven szúrták, és sem az emberöléshez, sem az öngyilkossághoz nem volt elég bizonyíték. Úgy temették el, hogy a nyomozás még tartott. Az apa beviharzott a rendőrségre és szó szerint az asztalra csapott. Azt kiabálta, nem adja oda senkinek a fiát, ha tetszik, ha nem, a hatóság támaszkodjon a boncolási jegyzőkönyvekre, a test még egy napot maradhat temetetlenül. Így is lett, mert meg sem várta, hogy az ügyeletes hívta a nyomozást vezető tiszteket, hanem úgy bevágta maga mögött az ajtót, hogy páran földrengésnek hitték.

Bárcziék az erdő közelében laktak. Az asszony olyan halkán beszélt, hogy Balogh nem is jegyzetelt, mert a toll sercegése elnyomta a hangját. Egyetlen éjszaka alatt megőszült, amíg a fiát keresték. A barátai találtak rá egy félre-eső tisztáson, és nevetve futottak oda hozzá, mert azt hitték, csak alszik.

Az idősebb Bárczi gyilkos tekintettel méregette a két idegent. Állkapcsában remegett az izom. Hagyta, hogy kibökjék, amit tudnak, mintha vizsgázattatna volna őket.

– Most mit akarnak. Újrakezddik ezt az egészet. A fiam koporsójához egy ujjal sem nyúlhatnak. Megértették. Remélem, világos voltam. – Úgy kérdezett, hogy a mondatok végül kijelentéssé váltak. Balogh megnedvesítette az ajkát, és mélyen beszívta a levegőt, hogy egy szuszra kimondja, amit előzőleg megbeszéltek a társával.

– Exhumáltatnunk kell a holttestet. – Lugassyra tekintet, de ő nem nézett vissza rá. A piszkos munkát mindig másokra hagyta, úgyhogy Balogh tudomásul vette, hogy a kihantolással kapcsolatos intéznievalókat megnyerte. – Felmerült egy újabb bizonyíték...

– Milyen bizonyíték. – Bárczi nem ejtette, hanem köpte a szavakat. Balogh tapasztalata szerint a lányos apák voltak rosszabbak, de ez a férfi túltett az összes általa ismert eseten. – Ki találta meg azt a bizonyítékot. Hol van. Mutassa meg. Hozza nekem ide. – Ujjával idegesen bökdöste az asztal lapját.

Az exhumáláson az apa nem vett részt. Az asszonyt küldte, aki mögött ott reszketett az elhunyt fiú húga. A döntő pillanatban mindketten eltakarták a szemüket.

A holttesten és körülötte friss vérnyomok látszódtak. Szép és tartós ruházatban temették el, úgy feküdt a koporsóban, mintha csak leheveredett volna egy félóra pihenni, épp csak a feltartott karja hiányzott, amit az ember a homlokához illeszt. A koporsó szélénél megállt a folyadék, és a kórboncnok megerősítette, hogy egyezik az elhunyt Bárczi Benő vércsoportjával. Amikor kibontották az ingét, látszott rajta az alvadt folt. A gondnok is eljött, nyilván szerette volna tudni, mennyire örültség az, amivel megkereste a rendőrséget. A vizsgálatot követően mindenkin eluralkodott a kétségbeesés, egyedül Lugassy volt képes palástolni az érzést, hogy megoldatlan rejtéllyel állnak szemben. Balogh várta, mikor kapja meg tőle a fejmosást, amiért beleártották magukat ebbe a természetfeletti esetbe. Hívjanak látnokot vagy haruspexeket, ha magyarázatra kíváncsiak. A rendőrségnek nem dolga az efféle esetek felgöngyölítése, villant Lugassy tekintete, de nem szólt, Baloghhall úgyis olvastak egymás gondolataiban.

Újabb egy hónappal később a gondnok ismét telefonált. Lugassy fogadta a hívást, de Békési nem árult el semmit. Azt mondta, inkább felkeresi őket.

– Tőlem bejöhet – zárta Lugassy a beszélgetést. – De azt el kell mondanom, hogy jelenleg tíz ügyünk fut párhuzamosan, és akkor még nincs itt a nap vége. Valamint úgy látogasson meg minket, hogy nincs módunk megint elmenni Bárcziékhoz.

Békési két fekete-fehér fotóval várta őket az ügyeletes asztalánál. Ülhetett vagy három órát, mire Balogh visszaért. Behívták Lugassy szobájába, ahol az öreg elmondta, hogy a képeket két nappal korábban készítette a sír közelében, ahol a vérzés jelensége is megisméltődött, és az egyik fotón látszott, hogy az ismeretlen látogatót megzavarhatták. Egy elmosódott női alak volt a felvételen, ahogy menekülés közben hátranézett, ballonkabátot viselt, fekete haja szabadon omlott a vállára, és a szeme is kivehető volt.

Balogh tudta, hogy látta már valahol. Hazavitte a fotókat és megmutatta a feleségének. Beatrix egy inget áztatott lavórban, és fáradtan mosolygott Baloghra.

– Ez egy manöken, fiam, nyisd csak ki az magazinomat, ott van az ágyam mellett. Abban benne van, talán pont ezt a kabátot viseli.

Kund Abigélnek hívták. A következő hírt Lugassy szállította huszonnégy órán belül. A szép nők mindig lázba hozták.

– Bárczi szerint néhány hónapig együtt futott a fiával. – Kissé tudálékosan hozzátette, mintha nem lett volna egyértelmű:

– Jártak. Az aktában viszont ne keresd, a tanúvallomása hiányzik. Épp külföldön volt a nyomozás idején. Az ügynökség igazolta a repülőjegyet.

Balogh félórán keresztül fel-alá sétált a piros muskátlikkal teletűzdelt ablakok alatt. A takaros házikót nemrégiben meszelhették, szinte világított a novemberi szürkületben. A nyomozó kénytelen volt becsöngetni, mert ha az ügyre gondolt, viszketést kapott, ami akkor fordult elő, ha közel járt a megoldáshoz, de húzta az időt.

A musicaldallamra Abigél kidugta a fejét a házból, majd eltűnt, és néhány pillanattal később a már jól ismert kabátban és lapos talpú cipőben futott ajtót nyitni.

– Maga a futár, ugye? Meghozta végre a szöveggönyvet!

Elképedt, amikor Balogh bemutatkozott, és ennek hatása alatt beinvitálta őt a házba. Csörögéfánkot sütött a vendégeinek, azt mondta, fél órán belül megérkeznek.

Leültek a konyhaasztalnál, Balogh kiterítette a képeket.

– Ez maga, ugye? Ha nem tévedek.

Abigél hamvas arcán cinkosság látszott. Balogh érezte, ahogy bűvöli a szemével.

– Én voltam. – Telt ajkaival kívánatosabbnak tűnt, mint az összes nő együttvéve, akikkel a nyomozó ötven éve alatt találkozott. Porcelán bőrét dióbarna haj keretezte. A kontyból szándékosan kihagyott egy-egy tincset a fülénél és bebodorította. Fehér garbót viselt kék rakott szoknyával, és testszínű harisnyát. Riadt volt, mint egy őzike, de közelről korántsem tűnt védtelennek.

– Amikor hazajöttem, jelentkeztem a rendőrségen. De nem én öltem meg.

– Akkor miért akart vallomást tenni?

– Hogy tisztázzam magam. Mielőtt elutaztam, Benő találkozót kért tőlem az erdőben. Szakítani akartam, de ő nem, úgyhogy kis idő múlva otthagytam.

tam. Fél kézzel megfogott, a másikkal a mellének szegezte azt a hatalmas kést. Fogalmam sem volt, hogy tényleg megteszi... – Abigél tekintete elrövedt. Balogh legszívesebben az ölébe kapta volna, hogy össze-vissza csókolja. Izgalmában nagyokat nyelt, de még palástolta a gyorsan ébredt rokonszenvet, volt hozzá három évtized rutinja.

– Tanúm az ég, hogy csak hecceltem. Maga talán gondolta volna, hogy egy ereje teljében lévő férfi képes magába mártani egy kést?

Balogh szeme a mandulaformájú, meggypiros körmökre tévedt.

Pontosan érezte, hogy a szúrás eléri a bal szívkamrát.

← 29 →

Másnap az utca újra ég,
Tárol a tűz a Napban,
"S a szentély vár: eléri még
Az üres alkonyatban.

Háromnap hetike lány harap
A pördülő ruhába,
Ottáig szédül, egy kacag
Az üres magasságra:

"Kiért nem oltod el? Mit hagyod?
Nem jelsz? A templom ég le?
"Nem kell: még ebben egy
A társ örökére: nagyot,
vege."

Dr. Lugossy Attila néni, az Üldvitéz Jankó
1879. Buda-Peston rokonszenvel való
nyári időzéseim alkalmával

© Falcsik Mari pályaműve, grafikus: Syporca Whandal

Sajó László

NEKROLOGUS

*Az életet már megjártam,
Többnyire csak jól megjártam,
Jól meg, bizony'...
Magányban magam leiszom.*

*Adtak címet, bár nem kértem,
S több a hír-név, mint az érdem;
S mire jutok?
Rajtam Szent István-rend szutyok.*

*Félreálltam, letöröltem.
Margit-szigeten, a csöndben,
Ószikéim
Boronganak éltem végén.*

*Jó bort iszok és pipázok,
Jó híremre nem vigyázok;
„Betti, édes!”
Vén trubadúr szerelméhez*

*Tamburán régi dalt penget,
Most vall ifjui szerelmet,
Siket, vakon,
Múzsám nem hallom, s láthatom.*

Mit kellett, már úgylátottam.
Szilácsfürdőn és Karlsbadban,
Gyógyfürdőben
Fürdős hullá lesz belőlem.

A heveny hörgőgyulladás,
Nehéz légzésre fulladás,
Belem, májam –
Meg se ettem, ám kihánytam.

Juliska is tüdőbajban,
Unokám, Piroska, majdan,
Ha nem leszek;
Itt mindenki tüdőbeteg.

Folyvást szenvedek, nem látok,
Tapogatok másvilágot,
Sötét erdő;
A halál dicsfénye eljő.

Még avatom, Sándor, szobrod,
Aztán egy hétig haldoklok,
Leszek szobor:
Senki, semmi. Nincs menny, pokol.

Csütörtök: hideg végtagok,
Szombaton érzem, még vagyok,
Dél, vasárnap:
Csuklom, végem. Körülállnak,

Kedden gyorsan eltemetnek:
„Nagy költője a nemzetnek
Ő vala, rég!”
S elborítá októberben
A sírt új havával az ég.

A dőlt betűs szövegek Aranytól

Alanyi Ányos

EBILÓHÚS

Az életem Bábel-hártya,
Csöppnyi lecsalt halott kártya.
Csalok bizony –
Tejföllel ha rumot iszom.

Rágtam rossz, kevés fogat ott,
Véres tengert, szivarmagot.
Lent a lelkem,
Noha már segítetttem.

Nem pörögtem megőrülve,
Hátrálok, ha szivar törve.
Utálok a
Szomszédba' tanulni.

Sinkovits Imre egyik archív tévéfelvételének az idők során végzetesen megrongálódott a hangsávja. Az interneten is megtekinthető előadás (www.youtube.com/watch?v=bLfe26gTio) hangja, amely Arany János Epilógus című versének alámondása, nyilvánvalóan későbbi, gyenge minőségű hamisítvány. Az előadott verset és szerzőjét mindeddig nem sikerült megnyugtatóan azonosítani, de a muzeális értékű felvételt az élvezhetőség érdekében – többek közt nyelvész, irodalmár és gasztro-nómiai szakértőket bevonva – most a lehető leghívebb utószinkronnal látták el. Az aprólékosan rekonstruált szöveg leiratát közreadja: Kőrözs Imre. A rekonstruált szöveggel ellátott, digitálisan felújított felvételt lapunk Facebook-oldalán, később honlapján keresse.

Ha egy ügyes ló riszálva
Gyalázkodék, s benyelt zsákkal,
Nem pörögtem,
Fényes nyállal ledörgöltem.

Csikók vérét ittuk,
Egy kis firkász velem ivott,
Azt kérdezve:
Mi volt ez már megint, ember!

Azért se tettem, mer' álltam.
Nem asztalon, amint vágytam:
Jég a ködben.
Nyilván egy árvíz hevesebb lesz.

Haza én innen már nem mehettem,
S jobban írja a nevét, mint ha szerettem –
Hogyha már valamit
Tetőtérben várhat.

Kinek üres kerevettől
Boldog ügyes feneke,
S boldogságot érez ettől,
Már kiáltott:

„Megölelem négy ősember teheneit!
Föl-e mész te az öröklétrán?”
És már emlékezhetünk:
Mivel is fest Ede!

Mér nem egy rend ruha vár még?
Mily kevés itt a bevált jég
Félbeszelve!
S lányregényem: fagyott cserje.

Az érmekeket már megrágtam...
Mici medve már a zsákban.
Azt nem osztja:
Attól ma alsóm megfosztja.

Eddig se fürdetted tollamat,
Mert ez a dal megfogalmaz.
Teát nem. Kávét jól használasz,
Kívül levest.

Sok testvér szereti sok jobbágját.
Tovább úgyse emlegetem vágját –
Mert sajátom.
Befejezni de sajnálom!

Bogrács!... Vidám, öreg széken
Krumplit ettem babbal – s végem!
Ennyit oltsak?
Zabáljad, jó test ez. Told csak!

Mondd, a kanász is mér lecsót?
Egy óra felett a virslit!
Mikor is álom már a hagyma szárítva,
Abba más is szegyet szánjon!

2000 Akadémia

2000 a Nyitott Műhelyben március 20-án kedden este 7-től

A FILOZÓFIA HUMORA

Vajda Mihály előadása

A belépés ingyenes! Szeretettel várjuk! Az est támogatója az NKA
Nyitott Műhely, Budapest, XII. kerület, Ráth György utca 4.

Miklya Zsolt

KIS MAGÁNPOKOL

Az emberélet útjának felén
Túl is van káosz, célszerű nyitottan
Eltévelyedni, útvesztők terén
Nem vagyok túl jó, odáig jutottam,
Mint ezerkilencszáznyolcvan nyarán:
Táskám a vonatablakon kidobtam.
Nem láttunk túl a laktanya falán,
Bár átjárásunk volt, a lázadásunk
Hamar elült, nem volt egy hurrikán.
Számít, hogy sírt vagy fedezéket ásunk,
Homokzsákot rakunk a víz köré,
Hogy szét ne hordja azonnal a házunk,
S míg emelkedik a vízszint, a lé,
A parton állva várjuk, hogy megáll,
Vagy túlcsoordul benne az emberé,
És utolér a parttalan halál?
Nem számított, hogy győz a félelem,
Hogy védtelenek vagyunk, úgy talál
Fedezék, fegyver nélkül, hirtelen,
Derült égből a villámló parancsnok
Ideig-óráig volt idegen,
Gyorsabban ismerős lett, mint a mancsok
A vályútér teázó-asztalán.
Ellenszegültem, nem kívántam rangot,

Sem rendet, bennünk sem volt rend talán,
Hogy megtaláljuk, nem segített senki,
Hogy élen járjunk, főleg nem. Csupán
A rendetlenség volt a rend. Kimenni
Nem tudtunk, csak belül merészkedett
Ki rémidentitás gyanánt a semmi.

Világot védő homogenitás
A századunk egy úton tartó elve,
A párttal-néppel-egy-út-entitás,
Legyen bár annyiféleképp rühellve,
Élenjáró századot úgy teremt,
Mint pakli: legyen jól összekeverve.
Egyenként jött, egyenként megjelent,
Egyenruhába bújt a sok civil,
Kinek fogalma sincs, hogy mi a rend,
Ha stokit lát, már attól bepisil,
De beszarni csak akkor fog, ha kint
Hagy mindent, ami fontos bent, s ha ír,
Se tudja, hogy miért, az én-kabint
Miképpen hagyja el a semmiért.
A stréberséggel túllöttem megint,
Nem fogtam fel időben, hogy kimért
És kimérő is egyaránt fogoly,
S ha megszívatnak is, az istenért,
Csak funkcióöröm, magánpokol.
Míg élenjáró századot akar
A százados, s mindenki gyakorol,
A század és tagszervezet bizarr
És formabontó terven dolgozik,
Hogy szabadulna, mindent kiagyal,
Programba szedve civil vágyait.
Civilszapot érez a százados,
De gondolja, bedobja a csalit,
Nagy lesz az osztó, és a hányados
Eltörpül majd a hozadéka mellett.
Testvér-tagszervezet? Csodálatos.

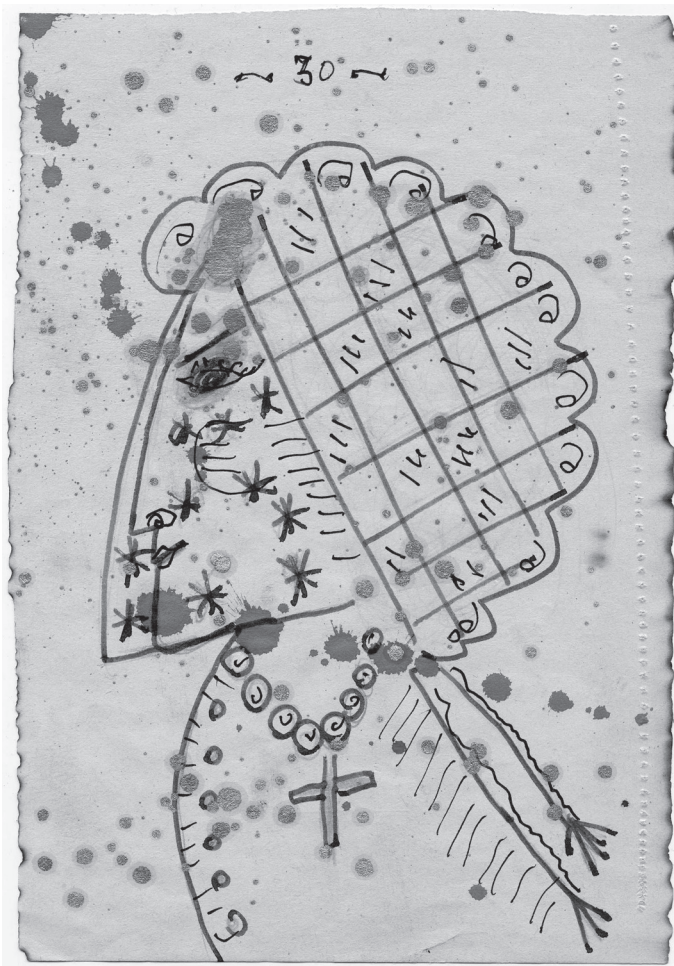
Meg kosárlabda-parti? Ja. Ez kellett.
Feltételem: a körletrend legyen
Száz százalék. Jóváhagyom a tervet.
Naivak voltunk, vagy csak hirtelen
Felindulásból lettünk mániásak?
Úgy raktunk rendet, mintha szerelem
Fűtene minket, úgy várnánk a társat,
Jöjjön be hozzánk, üljön le közénk,
Dolgoztunk híven, egyikünk se fáradt,
Itt szép a boldog, s boldog, aki szép.
Körletrend? Ez a szar? Egy óra múlva
Visszajövök. Ugye tudják, miért?
Még mindig azt hittük, hogy átfordulhat,
Jóindulattá válik az ígéret.
Nem értik? Maguk semmit se tanulnak?
Még egy óra. Leköltözik a körlet
Az udvarra. Akár csak idefent,
Úgy álljon lent is minden. Időt mérek.
Levittünk stokit, vaságyat, a rend
Szépen alakult, fel is söprögettünk,
Egy falevél a földön nem pihent,
És jött a százados, örült helyettünk.
Öt perc késés. Mit képzelnek maguk?
Civil bagázs. Megbánják még a tettük.
Itt más a rend. Maguk rá a tanúk.

Tanúk voltunk, tanultunk valamit,
De alighanem másképp értelmeztük.
A százados gecsi. A dinamit
Nem robban kisebbet. Azt sérelmezzük,
Hogy szavát szegve kibaszott velünk.
Bár nem így írtuk, kicsit átneveztük
A csúnya szavakat, volt emberünk,
Ki jogásznyelven írta le, a lényeg,
Kilép a KISZ-ből tagszervezetünk.
A kollektív kilépés durva vétek.
Országos botrány, hogyha kiderül.
Ez zendülés, elvtársak, ez már tényleg

Több a soknál. Hát ezért menekül
Mindenki innen, mert a civil szellem
Mételyezi a népet legbelül.
Ha így tesz a jövő értelmisége,
Elvtársaim, akkor nincsen jövőnk.
Megosztjuk őket. Meglátjuk, mivé lesz
A nagy fellángolás, ha mi jövőnk.
Bejött az ezredparancsnoki kar
Pártvonal, na és a főnökünk,
Egyenként kérdezték meg: Mit akar?
Mindenki előtt mondja ki. Ugye,
Belátja, tévedett? Mondja hamar!
Hamar történt, nem volt fél óra se,
A kollektív kilépés semmivé lett.
Négyen maradtunk kint. Ma már mese,
De akkor ebből lett a kurvaélet.
Sajnos nincsenek jogász-szavaim,
Hogy szebben írjam körbe a benn-létet.
Százados funkcióöröm, amin
A századosunk átvezetett minket.
Merényi hozzá képest, uraim,
Polgári fikció. A semmi szintet
Lépett, leselkedett *kivül-belől*,
Egyenként mindenkit magához intett.
Enyém vagy. Nekem mindenki bedől.

Akkor dőlt be a rendszer, amikor
Az élenjárás is csak fikció lett.
A civiltempó annyit szavatol,
Mint füstölt hátsó csülökkel a sólet.
Nem lesz kóser. Csupán az élvezet,
Ízlelőbimbóink elégülése,
Mi előre és nem félre vezet.
A százados magunkra hagyott minket.
Inkább saját levükben főjenek,
Engedély nélkül elhagyni a szintet
Úgysem lehet. Nem bottal ver a semmi,
Üressé válik lassan a tekintet,

Már mindegy, kimenni vagy nem kimenni,
Szíved ürese, nézd csak, gyakorol,
Egyszerre, menetütemben kezd verni
a civil terv, az Iskola, Sehol,
Bébé, Merényi, Medve, semmi-ág,
Arcodba csap, és egyre csak okol
A nincs, a lesz, a széthulló világ,
Hogy veled együtt úgylis leszerel,
Csak még egy árvíz, homokóra-gát,
Sínek melletti táska. Túl leszel.

© Falcsik Mari pályaműve, grafikus: Syporca Whandal

Donor

„Meggőnyezetlen senki se hagyja,
Kedves urára szánva tekint.”

(Arany János: Tetemre hívás)

A fagytól még sötétebbnek tűnnek az erdők a falu körül, úgy állnak a fekete fák a decemberi hajnalban, mintha az ő jelenlétük nélkül nem kezdődhetne el az ölés. Anyám kikért péntekre az iskolából, hogy eljöhessek hétvégre nagyanymémkhoz, ez lesz az első disznóvágásom, apámat fogom helyettesíteni, idén is összevesztek otthon, *elegem van a szüleidből!* böködte apám a levegőt, *unom, hogy szarnak az EU-s előírásokra, sőt még büszkék is rá, hogy kábítás nélkül mészárolják le az állatot, nem érdekel, mekkora szeretettel adják azt a rohadt húst, nem akarok több disznót vágni, elegem van a trancsírozásból meg hogy folyton beáll a derekam!* Miután megérkeztünk, nagyanymémk félóraig hümmögtek, és vonogatták a vállukat azon, hogy apám nem jött, *művész-lélek, sóhajtott a nagyanymém, nincs mit csinálni, értelmiségi, aztán felém fordult, de te már tízéves nagyszámár vagy, ügyes leszel holnap, ugye?* Nem mertem megdörzsölni az arcom, ahol belecsípett, mert nem akartam, hogy anyám rám szóljon, *viselkedj, ne látsszon a képeden, amit gondolsz!* Tényleg segíteni akarok, el is ismétlem magamban csomószor, mielőtt elaludnék, hogy tökéletesen fogok csinálni holnap mindent, muszáj, hátha apámék jóban lennének megint, beszélgetnének rendesen, és nem a válluk fölött vagdosnák egymáshoz a mondatokat.

Pattog a kályha, hajnalban kelünk, didergek, miközben belebújok a síruhamba. Nagypapám a fászládán ül, figyel, ahogy öltözünk, ugrál az állkapcsa, csámcsog, szalonnabórt rág, az égő fa szagában is érződik, milyen bűdös a szája. *Figyelj oda,* szólít meg, *nehogy sajnáld az állatot, akkor nehezen döglik meg,* mire nagyanymém is bejön a szobába, *így van, ha túl sokat kínlódnak, rossz lesz a húsa, és az nekünk baj, mérget fogunk enni.* Nem értem, minek figyelmeztetnek, csak egy disznóról van szó, undorító, mocskos dög, de azért előre gyakorlok, hogy véletlenül se essen meg rajta a szívem, elképzelem, milyen

vicces lesz, ahogy kinyúlik a hatalmas, kövér test, és szétömlik a vére. Amíg mindenki felhajtja a kávéját, nagyanyám harmadszor is ellenőrzi, bezárta-e a külső kaput, *nehogy kiraboljanak a büdös cigányok*, mondja, *ismerem én ezeket a kiségitőből*, az ilyenek miatt nyugdíjazták korán, nem bírták az idegei. *A sivalkodásra jönnek*, magyarázza, *kihasználják, hogy a hátsó udvarban dolgoznak az emberek, és ők közben visznek, amit tudnak*, erre Áronbá, a böllér befalja az utolsó falat kenyeret, és teli szájjal bólogat, *pontosan, a szemközti szomszédunk is így járta meg, elpakolták az egész mindenséget, pénz, arany, telefon*. Hadonászva mesél az öreg, kezében a hegyes, kifent kés, talán a fejét akarja megvakarni, amikor hirtelen felszisszen, *az istenit, megvágтам magam az állat előtt, nézzék, elmetszettem a fülem!*

Nevetnek nagyapámmal, és lehúzzák a harmadik pohár pálinkát, majd kivonulunk az udvarra. Vastagon vagyok öltözve, és nincs is nagyon hideg, mégse reszkettem még soha ennyire, biztos a fáradtság miatt, erre gondolok. Nagyapám kiakasztja az ólajtó kampóját, és felkapcsolja a villanyt, egyetlen égő világít a porindás mennyezeten, gyenge a fény, a disznó álmosan rőfög, még nem vette észre, hogy többen léptünk be az istállóba. Szorul a gyomrom, mint feleltetés előtt, vajon milyen lehet arra ébredni, hogy jönnek érted, olyan a szeme, mint az embereké, nem is buta, nem is gonosz a tekintete. A láncok csörrenésére kapja fel a fejét, koppannak a paták a síkos padlón, *hátra álljál*, mordul rám nagyanyám, *ne nézzed annyira*. A disznó úgy tesz, mintha érezné, mi fog történni vele, idegesen fújtat, lehet, hogy fél, pedig csak egy disznó, honnan tudhatna bármit is, egyedül azért visít veszettül, mert nagyapám és Áronbá beszorítják a rácsketrec sarkába, alája nyúlnak, és kirántják a lábát. Én is beleremegek, amint megdöndül a csupa háj test alatt a deszka, *leg-alább száznegyven!* kurjantja Áronbá, és a nyelvét kidugva csavarja a láncokat a patás lábakra, durván tekeri, mialatt nagyapám leszorítva tartja a disznót, és olyan örülten mered Áronbára, mintha egy nővel csinálnák ugyanezt. Szúr a dobhártyám a visítástól, nyomás van a torkomban, érzem, hogy röhögnöm kell, ez a feladatom, meg is ereszték valami torz nyerítést, nagyapám húzni kezdi kifelé a vergődő állatot, és elismerően rám bólint. Ugyanaz a rézszerű műfogakkal teli mosoly, mint heréléskor, amikor kicsippentette a két rózsaszínű, csillogó golyót a malacból, és úgy dobálta őket a tenyerén, olyan büszkén, akár a dobókockát, nekem meg muszáj volt vigyorgnom.

Tyúkok lábnyomai vannak a dermedt sárban, nagyapámék az udvar közepére vonszolják a disznót, nyögnek, vergődik. Gőzölögve árad a lehelete, üvölt, eszembe jut, hogy a Discovery-n láttam, az állatvilágból az ő belső szerveik hasonlítanak legjobban az emberéhez, lehet, hogy a jövőben tőlük

fognak átültetni belénk szívet, vesét, májat. Vadul forgatja a szemét, Áronbá a fejére térdel, nem készül, nem céloz, és én se vártam még rá, a semmiből jön a mozdulat, kispriccel a vér a nyakból. Nem is szúrt Áronbá, csak oda-bökött, és már pattant is ki a vörös sugár a bőr alól, lüktetve ugrál, mintha másodpercenként elzárának és megengednének egy csapot a disznóban, a földre loccsan az első pár löket. *Az isten bassza meg!* káromkodik nagyanyám, és gyorsan leguggol, odatartja az edényt, anyám ott toporog mögötte az üressel, és egyikük se látja, hogy a disznó a saját spriccelő vérét figyeli, azon keresztül pedig engem. *Nehezen enged ki,* csóválja a fejét nagyanyám, és nyújtja a kezét a következő lábasért, anyám odaadja, és elveszi a telit, *ne öntsd a nyakamba!* förmed rá nagyanyám.

A vér fekete foltta dermed a földön, hozzáragadna az ujjamhoz, ha megérinteném, hártya. Ilyen hártványok vannak bennem is, amik átszakadnak, ha előtt a hányinger, erre gondolkodom, amint az émelygés szétárad bennem. *Kínlódik a disznó,* hallom nagyanyám hangját, *a kurva hétszentségit, nem elég, hogy kiömlött a vér, most még valamelyiketek sajnálja is?* Nem tudom nem bámulni, valami hozzáérsíti a tekintetemet, az orromig lehúzom a sapkát, hogy ne lássam, miattam nem tud meghalni, miattam szenved, az én gyengeségem a hibás. Lassan hagyja abba a visongást, csillogó, nyákos gyűrűk az orrrlyukai, ritmusra szűkülnek-tágulnak, és nem lassul a légzése, legalábbis túl hosszán kitart, fogalmam sincs, hogy nem esek össze, nem érzem a lábam, mindenki hallgat, zsibbad a szám és a fogínyem.

És akkor végre elmúlik. Áronbá a mellső lábát emelgeti, *kipumpálom belőle a szuflát,* kacsint rám, *mindjárt meglángszórózzuk és szétszedjük, jó?* Nagyanyám befelé tart a konyhába, hirtelen hátrafordul, *te sajnáltad, ugye?* döfi belém a tekintetét, *dehogyan,* mondja nagyapám helyettem, *nem olyan legény ez. Városiak,* morogja nagyanyám, mást nem mond, az égen gyűlik a fény, az utcán ugatnak a kutya, felhörren a láng, ahogy megeresztik a gázt a palackból. Égett szőr szagával telik meg a levegő, végül nem leszek rosszul, belezsibbadok a rám törő álmodásba, segíték nagyapámnak kihozni a konyhából az asztalt, felrakják rá a disznót. Áronbá ugyanazzal a késsel kezdi boncolni, amivel leszúrta, reccsennek a csontok, húsdarabok cuppognak a teknőben, de vér többé nem folyik, csak lila, hajszálvékony erek szivárognak itt-ott. Két borda közti hajlatban meggyűlik a lötty, Áronbá fog egy kiskanalat, kimeri onnan, *ez már nem szimpla vér,* vigyorog, *ebben benne van a lelke is,* és egyetlen hörpintéssel eltünteti a szájában.

Jász Attila

ARANYKORI TÖREDÉK

ÉN MAGAM CSAK A HIBA vagyok.
Bennem mindent az isten alkot.
Ami tökéletes volt, elrontottam,
ha meghalok, tudják majd, ki is voltam.

A SZÍVNEK HATÁRAI nincsenek.
Csak a gondolkodásnak. Intsenek
bár másra régi mesterek, ne higgy
nekik. Lépd át saját határaid.

INDIÁNOK VAGYUNK MIND a nap alatt,
mindegy, hogy fejünkön tolldísz vagy kalap.
Mindegy, hogy hova vágysz, vagy hova nem,
indiánok vagyunk mind odabenn.

(ŐSZI KÉK. UTÓIRAT)

Az idő tudja a dolgát. És teszi is.
Mindenki elesik végül. Még Jézus is.
Az emberi egóban mélykék sötétség lakik.
Inkább fáj-dalommal gyógyítom magam.
A reggel átmossa szemem színét hamar.
Borostám is kékül már. Ilyenkor ősz van.

Imre Ábris

„A holtak álmai felett
Szépen virúl a kegyelet
E nyugalom-hazában;
Hús a berek és zöld a hant:
A hála műve megfogant,
S tovább tenyész magában.”

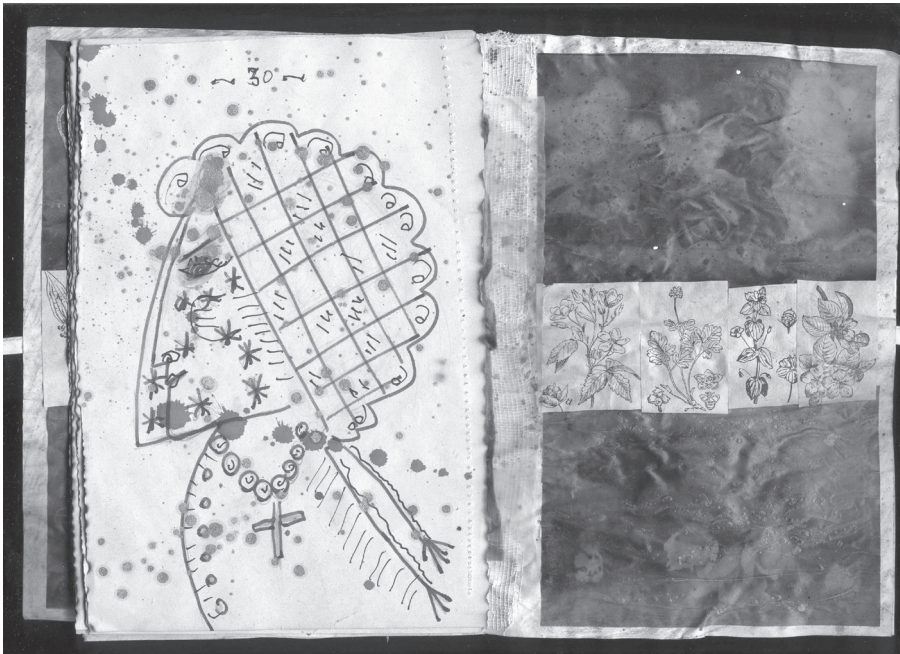
(Arany János)

a temetőben sétálnak halottak napja van
figyelem őket a bokorból

elképzelem hogy mi is megyünk
apa reggel a grafitdarabokat a mosdóban hagyja
anyám égeti a ruhákat ettől lesznek simák
nem tudják
mire gondolok
buszozunk
lengedeznek a bőr kapaszkodók
nyakra feszült
hurkok
apa fémlaskából
odaérünk az erdő mellé
félsz a sötétben mi
nem
mondom
dölyfösen megrántom a vállam
valahol dudál egy vonat
valaki elé ugrott vagy csak a vezető fél egyedül
a gemencpofájú nő
virágait megvesszük
nagyapa kőtablája egészen hátul van
fúj a szél
rövid bolyongás
szorítom a kezüket

nem akarják nem vagyok már
kisgyerek
nem tudják elképzelni sem hogy a nyúlfejű rám vadászik
ahhoz bele kell menni a sötétbe
nem szeretnek erdőben villanykapcsoló
után tapogatózni
helyette meggyújtjuk a virágot
állunk
hallgatunk
nincs mit mondani
nem beszélünk a halá
de ez nem baj legalább olyanok vagyunk mint akik

a temetőben sétálnak halottak napján
befordított fiú figyel a bokorból

© Falcsik Mari pályaműve, grafikus: Syporca Whandal

A lét a tét

VV Ági a forró zuhany alatt addig dörzsölte körömkefével a combját és az ölet, míg a hófehér hús kivörösödött, néhol, túhegynyi pontokon a vér is kiserkent belőle. Nagyot sóhajtott, és közben szégyenlősen fordított hátat a zuhanykabin tetejéről figyelő vízálló kamerának. Újra dörömböltek a fürdőszoba ajtaján, Ági elzárta a csapot, kilépett a bepárasodott üvegekabinból, a tükör elé állt, hogy egy pillantást vethessen a testére. Feró kinyitotta az ajtót, Ági mögé lépett, és úgy, hogy a fiatal nő a tükörből kénytelen legyen végignézni, lassú mozdulatokkal meztelenre vetkőzött.

Ági lesütötte a szemeit, gyorsan maga köré tekerte törölközőjét. Ekkor a villa falain belül minden helyiségben jól hallhatóan, mintha égből jövő szózat dörögne felettük, a láthatatlan hangszórókból megszólalt a már jól ismert utasító hang:

– Ági, azonnal vedd fel a mikroportod!

– A Nagy Testvér mindent lát – mondta Feró a lány füléhez hajolva. – És mindent hallani is akar.

Ági leakasztotta a fogasról a mikroportját, és kimenekült a fürdőszobából a nagy közös hálósobába, amiben már csak négyen aludtak.

Száztizenkét napja éltek a villában, és alig két hét választotta el őket attól, hogy egyikük élete gyökeresen megváltozzon. VV Ági, VV Feró, VV Abigél és VV Beni egyhangú tunyaságban élték napjaikat. A Nagy Testvér már nem talált ki számukra új feladatokat, nem kellett megtanulniuk táncolni, nem kellett iskolapadba ülniük vagy énekes produkciókat betanulniuk. Csak várakozniuk kellett, és elképzelni, hogy egyikük néhány hét múlva utolsóként lép majd ki az udvari ajtón keresztül a másik való világba, amiről

több, mint száz napja nem tudtak semmit. A fináléból győztesen kikerülő játékos pontosan 36 millió forinttal lesz gazdagabb, mínusz a játékadó, amit a villalét megkezdése előtt hosszú szerződésben rögzítettek számos egyéb kikötés és szabály mellett. Tilos volt például túl halkán beszélni, a hangjukat rögzítő mikroportot a zuhanyzás idejét leszámítva nem hordani. Tilos volt a villatársakat fizikailag bántalmazni. Mindennap kötelezően részt kellett venni egy hosszadalmas beszélgetésen az úgynevezett riportszobában, ahol a játékosok aktuális pszichikai állapotáról készítettek szakemberek napi jegyzeteket a kellemetlen balesetek megelőzése érdekében.

A tágas hálósobában Abigél lovagló ülésben pózolt az egyik ágyon keresztben fekvő Benin. Ági szégyenlősen tartotta magán a törölközőt, és úgy próbált felöltözni, hogy a kamerák a lehető legkevesebbet lássanak a testéből. Abigél leugrott Beniről, letépte a törölközőt Ágiról, és mintha csak egy gyermeki tréfa lenne, föl-le szaladgált vele a szobában. Megállt az ágyon szégyenlősen összegömbölyödő Ági előtt, és rádobta a törölközőt.

– Ne legyél már ennyire prúd, Ágica – a lány véraláfutásos combjait látva felháborodottan kiabálni kezdett. – Te normális vagy? Mi van veled, baszki? Azt hiszed, ha napi tízszer véresre dörzsölöd magad, akkor kimosod a nézők fejéből, ami történt? – belenézett a szoba egyik sarkába fúrt kamerába, megigazította természetellenesen kerek és kemény melleit a melltartójában, aztán csókot dobott a sarok felé. – Legalább volt egy kis műsor.

A Való Világ történetében a magyarországi produkciónak sikerült eddig egyedüliként műsorra vinnie az emlegetett jelenetet. VV Ági szüzenességének elvesztése a tévécsatornák számára legfontosabb korcsoportban történelmien magas nézőarányt tudott produkálni. A műsorkészítők a lány jelentkezési lapjára támaszkodva a játék addigi statisztikái alapján a legkevésbé sikeres karaktert szánták neki: VV Ági visszafogott, vallásos fiatal lány, aki egy Békés megyei kis faluból érkezett, nem fogyaszt alkoholt, és minden vágya szüzen férjhez menni. Az első kiesők közé várták a lányt, legkevésbé sem számítottak rá, még a produkció csapatához tartozó viselkedéskutató csoport sem, hogy Feró képes lesz feloldani a gátlásait.

Feró Ágival ellentétben az egyik legsikeresebbnek számító karakterként jutott a műsorba. A fináléba ugyanis mindig került be egy nőcsábász, sőt, leggyakrabban ő nyerte meg az egész játékot. Könnyű volt karaktert építeni neki, elég volt meglebegtetni a bemutatkozó kisfilmjében, hogy a nők akár mire képesek, ha egyszer Feró bűvkörébe kerülnek. A bulvármédia egy hét-

tel a bekerülése után előszedte, és címlapokon hozta a naiv Eszter történetét. D. Eszter nem tudta feldolgozni a szakítást, és az akkor még csak T. Ferenc-ként ismert VV Feró kicsapongó viselkedését, s a helybeliek legnagyobb megdöbbenésére a csendes, visszahúzódó lány egy bicskával felszabdalta az ereit. Helytelen irányban, úgy, ahogy a filmekben szokás. Időben odaértek a mentők, pedig igen mélyre kellett hatolniuk a kukoricásba, hogy megtalálják a meztelenre vetkőzött, már-már túlvilágian fehér testet. Az egyik lapnak sikerült szóra bírnia VV Feró édesanyját is, aki további részletekkel örvendeztette meg az olvasóközönséget. Felháborodottan számolt be arról, hogy a bolond lány azóta is kísérti a fiát, akinek egyetlen bűne, hogy fiatal, és egy lánynak se ígér semmit. Az édesanya szerint Eszter azóta is kinn kóvályog éjszakánként a mezőkön a falu határában, s hátborzongató szelfiket küldözget a fiának. Mindegyiken úgy néz ki, mintha meghalt volna, csukott szemmel, kitekert pózokban fekszik a földön.

Feró meztelenül sétált be a hálósobába, megállt a kamerák látókörének metszéspontjában, és a fürdőből magával hozott barnító krémmel lassan kenni kezdte a testét.

– Abi! – szólt oda a Beni karjaiban fekvő lánynak. – Gyere már ide, be kéne kenni a hátamat. Nem akarok foltos maradni.

Abigél engedelmesen odament, és nagy körültekintéssel kenni kezdte a fiatal férfi izmos hátát. Beni azonnal melljük lépett, durván kicsavarta a lány kezéből a barnító krém tubusát, és a csuklójánál szorítva, vicsorogva szúrte fogai közt a szavakat.

– Ne játszadozz velem, Abigél – határozott mozdulattal maga után húzta a lányt a nappaliba, és csak félvállról szólt vissza Ferónak. – Vegyél már fel egy gatyát, geci!

Ági kihasználva a villatársai közt támadt feszültséget, a nappali közepén veszekedő szerelmespár mögött eltűnt a fürdőszoba ajtajában. Feró a barna testén szinte világító fehér alsónadrágot viselve lépett a nappaliba, és Abigél védelmében szópárbajba kezdett Benivel. Arra nagyon vigyáztak, hogy véletlenül se érjenek egymás testéhez, akármennyire hevesen is gesztikulálnak. Abigél a konyhapult melletti bárszékra ülve az amúgy is kifogástalanul egyenes haját kezdte vasalni, onnan vetett közbe időnként egy-egy félmondatot a vitába, amikor a két villalako közti feszültség már lankadni látszott. Közben sóvárogva bámulta Feró izmos testét. Beni állkapcsán megfeszültek az izmok, a konyhapulthoz lépett, és megragadta a reggelinél használt nagykést.

Abigél felpillantott a legközelebbi kamerára, ami ebben a pillanatban egy kissé balra mozdult, hogy jobb pozícióból vehesse a jelenetet. Feró közelebb lépett a lányhoz, mintha nála keresne védelmet.

– Szerintetek milyen hamar érnek ide? – kérdezte Beni, és a kést előre-nyújtotta úgy, hogy a penge hegye Feró mellkasát érintse. – Mi van, ha senki sincs a kamerák mögött?

A nappaliban minden kamera rájuk fókuszált. Abigél lecsúszott a bárszékről, jól ápolt, műkörmös kezével óvatosan megfordította a kést, hogy az Beni mellkasa felé mutasson, és a két férfi között riszáló mozdulatokkal átsétált a nappalin.

– Baszd meg, baszd meg, baszd meg! – Feró öntudatlanul dadogva ismételte ugyanazt a mondatot. Barna teste mindenütt libabőrös lett, a világos pihék, amik a szőrtelenítés elhanyagolása miatt néhány napja a testét borították, egytől egyig égnek meredtek. Abigél megfordult, tükörsima hosszú haja hűvös selyemsáltként tekergett a nyaka körül, kacsacsőrre emlékeztető, felfújtt ajkai furcsa vigyorba torzultak, amint meglátta VV Benit a bárpult aljába csúszva, mellkasában a késsel.

A kamerák most mind a fürdőszoba ajtajára fókuszáltak. A sötétbarna laminált padlóra ütemesen csepegett a víz VV Ági hajából, aki meztelenül állt a küszöbön kezeit a fölére szorítva. A láthatatlan hangszórók elviselhetetlenül hangosan ismételték a villa falain belül: *Oh! irgalom atyja, ne hagyj el. Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.*

**ÁLLJ FEL A FOTELBŐL
ÉS CSATLAKOZZ!**
info.nyomtasseis@gmail.com

NYOMTASS TE IS
HÍREK, AMELYEK NEM JUTNAK EL MINDENKIHEZ
WWW.NYOMTASSEIS.HU

TAMOGASS TE IS!
Magnetbank
16200223-10026139
eDemokrácia Műhely Egyesület

Tisztaság, egészség, kényelem

– EGY PATYOLAT TÖRTÉNET –

Fél órát kapunk, annyit bír, az igazán nem sok. Oh, irgalom atyja ne hagyj el. Csukódik mögöttem az ajtó, már indítanám is a felvételt, pörögjön a szalag, hogy is volt az a dolog a sorsjegyekkel, a tárgyalással. De csak lassan, csak lassan kedves, int le özvegy D.-né Szabó Ágnes, kezdjük az elején. Hogy okos dolog volt-e másnap kora reggel a véres lepedővel besétálni a munkahelyére, a Fejér megyei Patyolat Vegytisztító Vállalat székesfehérvári mosodájába, már nem tudhatja. De higgyem el, ösztönből cselekedett. Ki kell a vérfoltot vennem. És ha ösztönből cselekszik az ember, akkor nem azon gondolkodik, hova megy. Amikor az ösztön dolgozik, nem is számolja a lépteket, csak látja, hogy megy, mennek maga előtt a lábai, mintha valaki más lábai lennének, kezében nejlon zsák, másnak a keze, a zsákban lepedő, férfi alsók, zoknik, mosatlan, mintha először látná őket, és mire újra gondolkodni tudna, már bent is van a munkahelyén, a Fejér megyei Patyolat Vegytisztító Vállalat székesfehérvári telephelyén ezerkilencszázhetven május huszadikán reggel, nyolc óra előtt öt perccel. De ezt már ő is csak a jegyzőkönyvekből tudja, akkor nem figyelte az időt, csak ment, a rutin, a megszokás, a becsület szerint. Furcsa jószág a lélek. Végignézek az asszonyon, meggyötörte-e az idő, az elmúlt évtizedek, az állandó őrlődés, az emlékezés, hogy van-e bűntudat, nézem halványkék szemét, ráncos alkarjait, őszbe fordult szöghaját, kapkodó mozgását. De nem tűnik összetörtnek, sem megbomlottnak, mintha nem nyomasztaná a történelem, hogy egyszerű patyolati visszamosóként valamennyire része lett annak. Mintha most azonnal vissza tudna állni az üstök mögé a gőzbe. Merthogy jó volt a szakmában, ő volt a legjobb visszamosó az egész Dunántúlon. Ágnes asszony, kérdezem halkán, mindig magát keresték, ha baj van. Hát ki más. A hatalmas mosógépeket túlterheltek, a nép mintha semmi más nem csinált volna akkoriban, csak koszolt.

Mosatott, aztán koszolt, mosatott aztán koszolt. Egy merő foltosság volt az egész népköztársaság, összepacázták ezek a világot is. És ha, teszem azt, a lepedő foltosan jött ki a gépből, akkor, az akkor még fiatalasszony, Ágnes az üst mögé ült egy felfordított bádoggal, nekiveselkedett a kékítőnek, és csak mosta, mosta, halványult a folt, a kávé, a vörösbor, a szeder, a tinta, és hogy más, emberi eredetű foltokról itt most ne is beszéljünk, mégiscsak olvasni fogják. Tisztaság, egészség, kényelem. Ez a három szó volt akkoriban a hatyú fölé írva, félkörívben sorakoztak a szavak a hófehér jószág háta fölött. Tisztaság. Egészség. Kényelem. Furcsa jószág a lélek, jut eszembe újra, aztán megkérdezem: Jöttek a helyi elvtársak is? Jöttek. Az az elvtárs is? Az is. Felismerték az autóikat, felismerték az öltönyeiket, a szűk tekintetüket, az örök rohanásukat. Aztán a szennyesüket, az ágyneműt, az alsót, ingeket, külön zsákokba gyűjtötték, hogy biztosan ne legyen baj. És nem is volt? Általában nem. Nem keveredett az igazgatói alsó a nép holmijával, hogyan is keveredhetett volna? De aztán egyszer mégis baj történt? Történt, bizony, mondja Ágnes asszony, történt. És akkor is magát hívták. Engem. Az elvtárs fiatal volt, magas, nyíltabb tekintetű, mint a megszokott. Megköszönte a fiatal Ágnes asszony hihetetlen munkáját, a folt, úgymond hősies eltávolítását. Kezet csókolt, Ágnes asszony zavartan rántotta össze hipószagú ujjait. És aztán egyre gyakrabban jött? Igen, pedig nős volt, három kisgyerek, két lány, egy fiú, ezt a szennyesből tudta Ágnes asszony, és hogy a feleség, takaros feleség. Mindig kikérte magát az átadó pulthoz? Kikért bizony. Megvárta? Megvárt. Szerelem volt? Ágnes asszony kinéz az ablakon. Verdesik a nyárfaágak az ablaktáblát a tomboló fehérvári tavaszban, vékony fénysugár szűrődik be a kórterembe. Szerelem. Tisztaság, kölcsönlakás, egészség, keményítő, kényelem, telefonhívások, hipó, várakozás, biszulfít, várakozás, kékítő, öröm, könny, várakozás, telefonhívások, vörösbor, félelem, üres mosóüst, semmi. Ágnes asszony nem szólt néhai férjének, sem az üzemvezetőnek, de még a mosónőnek sem, minek is szólt volna. Látszott, ami látszott. Vannak olyan foltok, amik látszani akarnak. A vörös barnára vált, a kék szürkére, de száz és száz mosás után is ott marad. A sorsjegyek, térek most már a tárgyra, mikor kerültek szóba először? Ágnes asszony rám néz, aztán a fekete, csillogó magnószalagra, nézi az apró villanásokat, hallani a kazetta kattogását. Feküdtünk egy ágyon, keményített lepedőn, túl sok biszulfitot használhattak, éreztem a csupasz hátamon, nem tehetek róla, szakmai ártalom, szóval akkor. Hogy balatoni telek, hétvégi házzal, sorsjegy, Patyolat akció, és hogy ez biztosan nem lenne nekem gond. Mármint az a néhány sorsjegy. Neki most nyaralóra nem telne, ott a család, sok a költség, a gyerekek, és nehogy

azt higgyem, hogy ő olyan sokat keres, de nem ám, amíg ki nem hal mellőle a Soltész, előrelépésre aligha számíthat. Csak naponta egy tömböt kihozni. És már el van intézve a győzelem, ismeri a területi leosztást, a többit meg eladja a kollégáknak az osztályon, úgysem tudják, hogy nyeretlen. És hogy akkor végre lenne hová elvonulnunk. Tisztaság, nyár, egészség, Balaton, kényelem, nyaraló, pörköltzsaft és szerelem. Nem kellene bujkálni, titokzatoskodni, idegen lepedőkön heverni. De csak nem jött a siker. Nem. És a sorsjegyek is egyre fogytak. Ivott? Ivott. Ütötte? Volt olyan. Aztán egyre gyakrabban. Hogy biztos én csalog valahogy. De hát azt sem tudtam, mit csinálunk. Aztán mindig megbocsájtott. Voltak tartozásai, valami devizaügylet, elszalasztott előléptetés, romló statisztikák. Ilyenekről beszélt. És egyre kevesebbet az elvonulásról. Hogy ittak-e aznap éjjel is? Ittak, hát persze, valami soproni vöröset. Ágnes asszony is? Ő is. Vöröset? Igen, pedig az szörnyű foltot hagy, ne haragudjak, szakmai ártalom, mondja. És akkor történt. Mert azt ő sem gondolta, honnan is gondolhatta volna, hogy egy olyan vastag zöld falú üveg, mint amiből a soproni vöröset itták a lepedőn heverve, olyan könnyen ezer darabra törik egy puha tarkón, a felnyírt haj alatt, a kibontott nyakkendő fölött. Hogy majd mint apró csillagok, zuhannak a zöld szilánkok a fehér lepedőre, és a vörösről már nem is tudja, hogy vér-e vagy bor. Ha nem viszi magával a véres lepedőt másnap, soha nem bukik le? Talán nem. De az ösztön dolgozott, vitték a lábai az üst felé. Tisztaság, egészség, kényelem. Ez jár mindenkinek. Körültekint Ágnes asszony, figyel egy apró, már bebarant, régi foltot a galléromon. Vér, kérdezi. Nem, mondom, vörösbor. Az a rosszabb, mondja, az a rosszabb, és látom, hogy ma már többet nem fog mondani. Kikapcsolom a diktafont, szedelőzködöm. Aztán az ajtóból mégis visszafordulok, valami még eszembe jut, szinte a semmiből, az ösztön dolgozik. Ágnes asszony, a vers, hát azzal nem ugratták folyton? Milyen vers, kérdez vissza, és már a lepedőjét szorongatja, amikor lejár végre az otthonban látogatási idő. Haza többé nem eresztik.

Egy ismeretlen ifjúkori Arany-töredék

Megsárgult, a széleken égésnyomokkal teli kéziratlapon másolatával keresett fel néhány nappal ezelőtt a nagyszalontai Csonkatoronyban működő Arany János Emlékmúzeum tárgyainak egykori gondozója. Mint elmondta, harminc éve, 1985–88 között a múzeum alkalmazottjaként dolgozott, és minden bizonnyal ennek köszönhető, hogy a múlt héten hozzá fordult egy helybeli, nagyszalontai lakos a padlásán talált papírokkal. A nevének elhallgatását kérő egykori múzeumi dolgozó az eredeti kéziratlapon leadta a volt munkahelyén, s minthogy nem látott egyenesebb utat a nyilvánossághoz, a kézirat másolatával felkereste a Nagyszalontához legközelebb élő költőt (Gyulán élek, Nagyszalontától 36 kilométerre – *a közreadó megjegyzése*), hogy rajta keresztül esetlegesen publicitást kaphasson a töredék. Úgy véli, folytatta, hogy a kézirat, vagy a fiatal Arany Jánosé – hisz későbbi kéziratainak írásképét jól ismeri, s azok ettől igen különbözőek –, de még inkább a fiatal Arany Lászlóé (1844–1898) lehet. A töredékes vers nemcsak meglepően modern nyelvezetű, de érezhető rajta a fiú népmesék, illetve a műköltészet iránti erős együttes vonzalma. Feltételezhetően a nagyszalontai emlékekre (is) támaszkodva, a nagykorúsi gimnáziumi évek alatt keletkezett – még az *Eredeti népmesék* (1862) megjelenése előtt. A töredék megcsillantja az ifjú Arany László humorát, (ön)íroniáját, és akár az *Elfrida* (1866), akár realisztikus verses regénye, *A délibábok hőse* (1873) előfutárának is tekinthető.

A töredék formai érdekessége, hogy a felező tizenkettő sorba tördeli – szerencsénkre, hisz valójában ennek köszönhető, hogy a kéziratból több mint három egész oldal érintetlenül megmaradt, illetve néhány versszak a közepéből és a végéből is, hisz az ismeretlen eredetű tűz többnyire a kézirat közepét és a papírlapok két szélét pusztította.

Az itt-ott elmosódott vagy hiányzó központozást, illetve szavakat értelemszerűen kiegészítve, egyébként az eredetivel mindenben megegyezően a töredéket közreadja:

Kiss Ottó

Gyula, 2018. január 3.

ETETÉS A HÁZ KÖRÜL, AVAGY HOGYAN LETTEM KÖLTŐ E HONBAN

Jó estét, gyerkőcök,
 hello, fiúk, lányok
– angolul is tudok,
 amint azt látjátok!
De az aranyérmet
 nem angoltól nyerném,
annál jobban értek
 az állatok nyelvén.

Gyerekként az erdőn
 elég sokszor jártam,
tökmackót is vittem,
 így voltunk mi hárman.
(A számolás nem ment
 akkor még olyan jól,
inkább sziporkáztam
 régén is angoltól.)

Na de beszéltünk már
 az angolról bőven,
és azt is tudjátok,
 mi volt az erdőben
– mesélt róla apám,
 az egy régi sztori,
csak azért hozom fel,
 hogyan azt mondjam: *szori!*

Gondolom, most nagyot
 nevettek rajtam,
hát igen: bennem van
 a humoros hajlam.
Olyan furfangosan
 sütöm én a tréfát,
mint ahogyan írom
 most is ezt a strófát.

De elég az hozzá,
 hogy szellemes vagyok,
a mókám csillagja
 jó magasan ragyog.
Ha viccet indítok
 a humor nevében,
senki se tud engem
 tartani a féken.

Ám nem viccelődni
 jöttünk össze máma,
hanem hogy benézzünk
 egy régi utcába.
Megmutatom, gyertek,
 hol telt el a múltam,
melyik az a ház, hol
 etetni tanultam.

Az erdőn itattam,
 és otthon etettem,
ám olyan is volt, hogy
 épp fordítva tettem.
Akkor ott etettem,
 itt meg pont itattam,
nem maradt hát állat
 etetlen-itatlan.

Először egy csigát
 láttam meg a járdán,
nem futott el tőlem,
 szép nyugodtan várt rám.
Követ tettem elé,
 hogyha éhes: egyen
– de átmászott rajta,
 akár más a hegyen.

Azután egy sünit
találtam a fűben,
tettem elé követ,
csak úgy egyszerűen.

De ő se szerette,
kicsit arrébb tolt,
összegömbölyödött,
és meg se kóstolta.

.....

.....

Nahát, ennek most már
a fele se tréfa,
éhen haltok mindjárt,
ha nem esztek még ma
– gondoltam, és közben
törtem egy nagy ágat,
hogyan egyen belőle
mind a két kis állat.

Rohantam a járdán,
csigám utolértem,
ágam elértem,
őt pedig megkértem:
egyen, ne szaladjon,
mert nagyon kifárad,
de ő erre, spuri,
húzott egy nagy nyálat.

A süni még mindig
kucorgott a fűben,
meg is simogattam,
csak hát nem kesztyűben.

Megszúrta az ujjam,
kiserkent a vérem
– ilyen áldozatot
hoztam érte, kérem.

.....

.....

Mutatok én mindjárt
 olyan madárfészket,
hogy nem is csak kicsit,
 hanem nagyot néztek!

.....
.....
.....
.....

Vagy két nappal később
 megláttam egy cinkét,
adtam neki sarat,
 tényleg csak picinkét.
De azt ő se kérte,
 elröppent azonnal,
hiába is szedtem
 aztán egy halommal.

.....
.....

Biztatott tőkmackóm,
 adjam oda bátran,
és én odaadtam,
 pedig nem volt nálam.

.....
..... reszelt héja
.....
.....

Honnan tudjam, ugye,
 mit eszik egy mókus,
nem vagyok én, kérem,
 állatagronómus!
Azt is honnan tudjam,
 mit iszik egy kecske,

.....
.....

.....
.....
bent az udvarunkban
 is termett sok állat,
persze ott se volt, ki
 velem szembeszálhat.

.....
.....

Tökmackómmal játsztunk
 a ház előtt sokszor,
ő volt a beteg, és
 én voltam a doktor.
Egyik alkalommal
 pár cica,
meggyógyította a
 homeopálcika.

Közben megjártam én
 százszor is az erdőt,
jó sok idő eltelt,
 tökmackóm is felnőtt.

.....
.....
.....
.....

Ríttunk mind a ketten,
 nehéz volt a búcsú,

.....
.....
.....

 ott van az ő párja,
.....
 hadd menjen útjára!

A süninek almát,
a cinkének magot,
csigának levelet,
lehetőleg nagyot.
A tyúkok a szénát
akkor már megkapták,
közöttük a kakas
úgy állt, mint a hapták.

.....

akkor már nem martak,
és boldogan éltek,
amíg meg nem haltak.
Sétálgattam csendben,
mert a pinty épp költött,
nehogy megzavarjam,
mondom, én is költök.

Akkor kezdtem ezt a
verset fabrikálni,
a sorokat egymás
alá toszigálni.
Leültem a fűbe,
és ott hozzákezdttem
– alig vettem észre
máris költő lettem.

Szilágyi Eszter Anna

A TILOS VERSELMÉNYEKBŐL... (*a három júlia*)

JÚLIA (Sz.)

Sötét az ég *oda*
sötét e kis szoba *ide*
Melybe mint fénysugár
Nem toppan *Júlia*

Lelkem idézgeti mint rossz rima
Teste hajlásit mozdulat rugóit
lénye egészbe gyűlt illúziójit
unásig forszírozva akár ha
mechanikai tortúra

Midőn a test is belép
és ajvékolva húzza föl magát
a diadalútra e lenti rúd
bár nem éppen Toldim rúdja
súlyos tolakodó egy szűz viszonyba
Már egész valóm benne tolong
és vérem lassúdad szökése
önhazudtolón száguldoz most e
botban feléje

Júlia
míg te édesen alszol
szomszéd szobánkban
tested párái magányos
őrleányid környül
de lelked *édes tulipánt*
bárhol lehet
talán
a harcmezők után
fölöttem is megáll
itt e reszketeg
ágy bajos tüzében
a szomszéd
szobában...

JULIANNA

Hogy kibontottalak
utolsó pendelyedből
vágni látsszék a csendet
kicsinyke sikkánásod
Nem fogta elmém
eredetjét, sem mire
véljem öröm vagy
félsz
Inkább a gyermek
szabad futása
volt ez Kibontakozni
sullyos kötések
követelmiből
Egy semmi állat
egy szöske macska
átlényítése voltál
akkor éjjel
nem férjedurad és
parancsolód én
de kandúr
bandikád...

és JULIANNÁM

A zsákjainkat vonjuk
sok-sok éve
tápláljuk széltől óvjuk
megdolgoztatjuk
pénzeért
de örömeink elmaradtak
nem úgy, fiam, mindegyre
mondod
az élet nem egy
diadalmi mámor
hát nem, *fiam*, ezt én is
pont tudom
Csak kár, hogy mégse
dacol a szívünk a megszokással
meg kár, hogy vér és szarzsák
csak a testünk, nem
hurik bülbül paradicsoma
hová betévednünk
majd csak a halál után
szabadna, egy másik tájon
másik regula szerint

itt meg egymásnak
keserű fiai lettünk
gömbölyű feleség
délceg férj helyett
egy mismasch
nem és kor nekül
való együttes
zenénk a lóvonó
huzás bádglavóron

édes néni –
ha szólíthatlak így
nőm, fiam, bakám
– volt benned egy
édes utam
egy járatom, mint
mongyam, és azon
surrogva közlekedett
a lelkünk

JULISKA

Biztos az isten
egy álmod látott
aminek mintájára
teremtette aztán
a világot
Na ilyen álmom volt
ez a lány a Julianna és a János
nászéjszakáján

Egy oktondi pocok
egy okoskodó vizicsibe
egy cifrázkodó vízililiom
egy nyurga szélíke

Minden egy porcikája
az emberi tökéletesség
maximája
minden sóhajtása
passzát és megszólalása
adekvát bölcs kis
kádika
kifogyhatatlan bőségszaruja
játék, kedv, ötlet
szelindek tekintet
máskor meg puckos
vircsaftolás

Megremeg az öreg –
mindez egy álom volt csupán
és a semmibe tűnt

Így bünteti az Úr
a túllontúl ragaszkodó
heves szerelmet

nem fogok erről írni
soha többet.

© Falcsik Mari pályaműve, grafikus: Syporca Whandal

Balázs Imre József

#mássalhangzócsere

Bevégzett aranykor. Utóvéd.
Fölgerjedt álmom elinalt.
Lelakatolt vitorla dekkol,
Ernyő lett a szókép-vihar.
Az űrben messze hirdetés:
„ART FITNESS! Ne kávézz hiába!”
Tompán zenél, tropán zenél
Holt helyem kihúnyt láza.

*

Balladafegyver: tíz akkordos izgalom,
Őrült, avitt beszéd, félni való regény.
Lángja megvillan s ma mégse hat nyugtatóm.
Ledönti garázsunk, kéken égve zenél.

*

Két tetovált úfó kalandoz a rónán,
Égi tekercsekkel áttelel Somorján.
Lassított növényzet, transzba esett gerlék,
Tarka, festett varjak: szív sodorta emlék.
Vándorol, nyaralगत, szakét kavar sörrel,
Party-jedi fajta, brómozott erővel:
Két halk viharfelhő, színvak bogyós koktél,
Távhiték bolygóján szétázik, de jól él.

*

A véletlen lábzseblámpa.
Pöccintsd meg bal- vagy jobblábbal,
S ha mozdítod,
Menő lesz a zokniblúzod.

Vágyad gyors lesz és nyomasztóbb,
Fényez verset, líratarlót,
S test a testtel
Szól, ha kell, szelíd rimekkel.

*

Dallamgyári növények nőnek,
Algasaláták, nádi fenyők.
Sorsuk egyenfőtt, pirruszi lényeg,
Isteni kollázs, rímkeverő,
Titkos erő csak, bőrre menő.

*(A szövegek az alábbi Arany-versek magánhangzóira épülnek: Letészem a lantot,
Válasz Petőfinek, A szegény jobbágy, Epilogus, Tetemre hívás)*

„MINDEN MÚLT A MÚLTUNK”

Ez a 7 éves Fortepan Online Fotóarchívum jelmondata

Lapzártakor 89 903 fénykép

Ingyenes, de előállítására nincs ingyen!

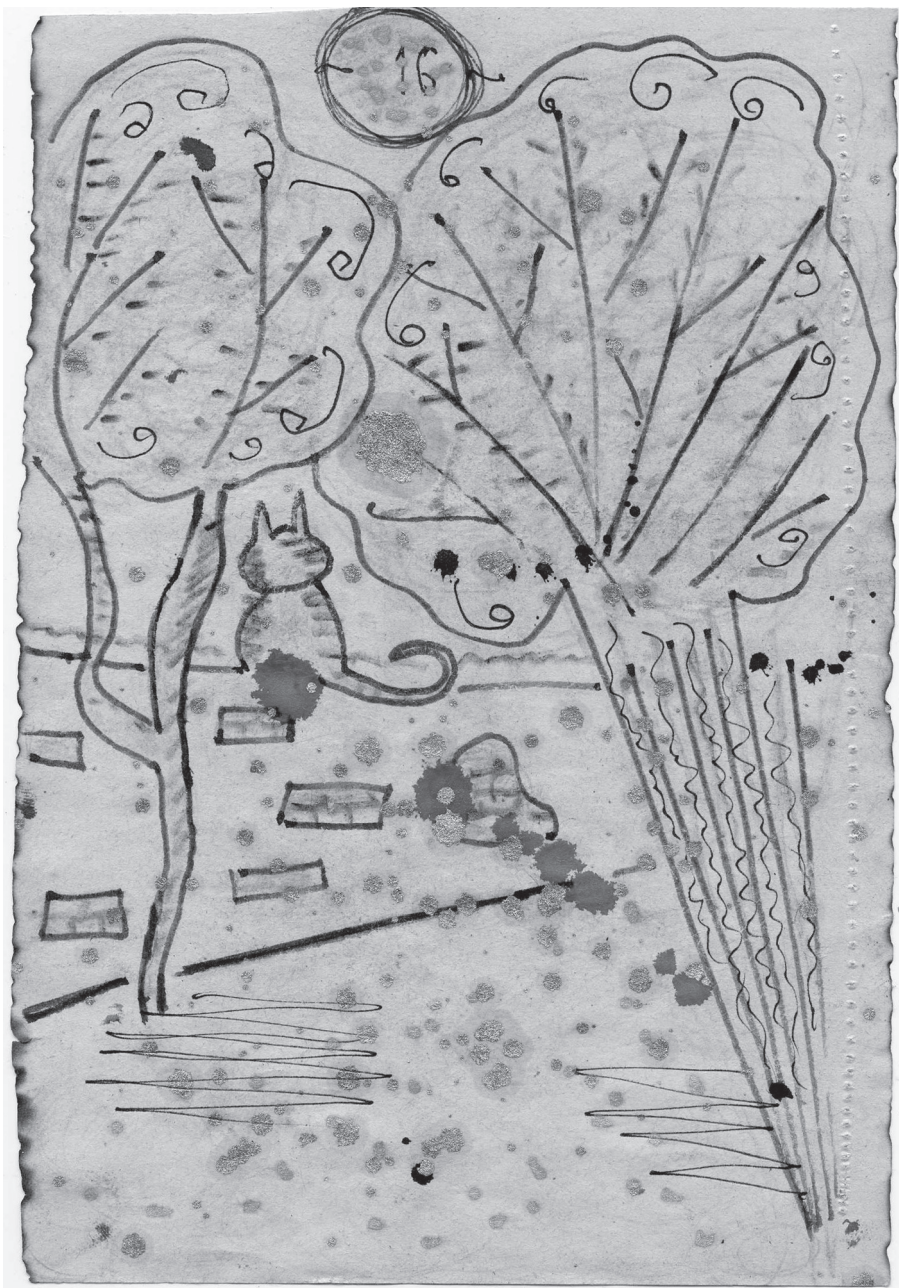
Támogatni a Fortepan honlapján levő *Donate* gomb segítségével,
vagy a Summa Artium Fortepan számláján keresztül lehetséges:

16200010-10045820 (Magnet Bank)

www.fortepan.hu

Minden támogatást köszön a Fortepan!

© Falcsik Mari pályaműve, grafikus: Syporca Whandal

Isten veled, Bandikám!

Ady Endrét 1919. január 29-én temették. Mindössze két nappal korábban halt meg, egy szomorú, januári hétfőn, senkit sem meglepve, mégis váratlanul. Hiszen a barátok akkor is bíztak a csodában, reménykedtek, hogy valahogy mégis felépül a nagybeteg, akinek nem volt elég az akkorra már harmadlagos vérbaj, elérte az egész Európát végigfertőző spanyolnátha is. Amint megérkezett a halálhíre a Liget Szanatóriumból, a legjobb barátja, Móricz Zsigmond, azonnal intézkedni kezdett, hogy minél nagyobb szabású legyen a temetés: végül Adyt a Magyar Nemzeti Múzeumban ravatalozták fel, onnan kísérte a tömeg, gyalog és hajadonfőtt, egészen a Kerepesi temetőig, végig a Múzeum körúton, a Rákóczi úton. Fennmaradt egy rövid filmhíradó-részlet erről, a tömeget láthatjuk ma is, azt viszont csak az akkor tízéves, a szülei mellett a ravatalnál álló Móricz Virág visszaemlékezéséből tudjuk, hogy az apja zokogva

olvasta fel a búcsúbeszédét, zokogva mondta az utolsó mondatokat is, *Isten veled, Ady Endre, Isten veled, Bandikám!* A halál és a temetés közt eltelt két napban aligha engedhette el magát a sírásra egyébként hajlamos Móricz, itt viszont már nem kellett elrejtienie, hogy nemcsak a számára legnagyobb költőtől búcsúzik, de a legdrágább baráttól is, aki úgy fogadta annak idején őt, az irodalomba belépőt, mint Petőfi Arany Jánost. Pedig nem kötötte össze őket több évtizedes barátság (bár még így is sokkal hosszabb ideig élhettek baráti szeretetben, mint annak idején Petőfi és Arany, akiknek két év jutott), és voltaképpen nem is búcsúzott el tőle: amikor 1938-ban megkérdezte egy újságíró, kit szeretett a barátai közül az életében a legjobban, azt válaszolta, hogy „*Ady Bandit és a feleségét, Csinszkát.* Velük élek, velük vagyok minden nap. Ők nem mentek el. Csak éppen úgy veszem, mintha évek óta már nem találkoztunk volna”.

Móricz még nem bukkanhatott rá olyan felmérésre, amelyből megtudhatta volna, alig esett túl az év legdepressziósabb napján, azaz január harmadik hétfőjén, amikor Adyt búcsúztatnia kellett. Bár a ma annyit emlegetett brit tudósok még nem adtak nevet a Blue Monday-nek, tisztában volt azzal Móricz nélkülük is, hogy van elég baja: az hagyján, hogy mindjárt betölti a negyvenedik életévét, hogy alig keveredett ki az első világháborúból, amely elvette tőle az egyik öccsét és megtépázta a házasságát (elég nehezen viselte el, hogy annyit volt kényszerűen összezárva a feleségével), még íróilag is elvesztette kicsit az irányt, kereste a műfajt, a témát, amellyel reagálhat a háború, a forradalmak, a gyász korára. És Ady halálát mindössze két hónappal követte Móricz Bálinté: az apa és legjobb barát nélkül maradt Móricznak egyszerre kellett emberileg és íróilag feldolgoznia a veszteségeket. A két alak aztán íróilag össze is mosódott benne, egyazon típus két reprezentánsának látta az apját és a barátját, olyasvalakinek, aki folyton foglalkoztatja a környezetét – de hasonlítottak egymáshoz az eltávozottak abban is, hogy Móricz egyikükkel sem volt egyenrangú viszonyban. Ha nem is tekintett apjaként Adyra, de rajongással nézett fel rá: nem egyszerűen a kétévnyi korkülönbség miatt, vagy azért, mert Adyt vátesznek látta, míg önmagát nem, de

amiatt is, mert Ady sokkal korábban kezdte a pályát, mint a nehezen induló, sokat tétovázó, a *Hét krajcár* és a *Sárarany* megjelenésekor már közel harmincéves, a saját felfedezését kicsit reményvesztetten váró Móricz.

Bár nagyon jól hangzik az, hogy Ady és Móricz újrajátszotta Petőfi és Arany barátságát, hogy létezik huszadik századi változata annak az írók közti kapcsolatnak, amelyről már általános iskolában tanulunk, *Toldi írójához elküldöm lelkemet*, szölt akkor, *Alig tudom a ceruzámat fogni, hogy Móricz Zsigmondot, hogy éppen Móricz Zsigmondot össze ne égessenem toلولó nagy, forró szavak, képzelések hirtelen forróságával*, olvashatták Ady kritikáját 1909 augusztusában a Nyugatban, azért ne dőljünk be ilyen könnyen a két mintakövetőnek. Mert az írók maguk voltak azok, akik elszórakoztak ezzel a párhuzammal: csakhogy eleinte mindenki Petőfi akart lenni, lánglelkű ifjú költő, nem pedig a kezdetben félszeg és tétova, majd a barátját túlélő, megtört, öreg Arany János. Móricz, saját bevallása szerint, pontosan emlékezett rá, hogy Debrecenben pillantotta meg először Adyt, „egy erős, fekete fiút” látott, aki „kissé feltűnően széles kalapban s nagy galléros köpenyben” vonult, majd, amikor megkérdezte, ki is ez, és azt a választ kapta, hogy „az új Petőfi”, arra gondolt, „fájó irigységgel”, hogy megelőzték. Ha pedig a Petőfi-szerep már

foglalt volt, felvette Arany Jánosét, az lett ebben a kettősben, aki később indul, akit biztatni kell, befogadni. Ő játszotta el a tisztos polgári életet élő családapa szerepét, aki nem veszi be azt a kanyart, hogy a barátja egy férjes asszonnyal folytat viszonyt: Lédával Móricz nem is találkozott sosem, és amikor megpróbálta elmagyarázni Adynak, hogy nem fér a fejébe, miként lehet osztozni egy asszonyon, hogy számára érthetetlen, miért nem veszi feleségül, ha egyszer szereti, barátja nevetve „komisz Arany Jánosnak” nevezte, aki csak kamatra adja ki a pénzét. (Persze, itt is bánhattak volna óvatosabban a párhuzamokkal: Móriczban ugyanis legalább annyira megláthatta volna Ady a Jókai Mór és Laborfalvi Róza házasságát hevesen ellenző Petőfit. És, ha nagyon szeretnénk belecsavarodni a párhuzamokba: Móricz az élete végén, legalábbis a Csibe-szelem miatt, még az öreg Jókai párhuzamként is felfogható lett.)

De hiába érezte Móricz és Ady annyira találónak a párhuzamot, nem voltak ők Petőfi és Arany. Ady nem huszonhat évesen halt meg, hőiesen, a csatamezőn, hanem 41 évesen, a szifilisz következményeként bekövetkező főverőér-repedéstől. Móricz pedig egyáltalán nem maradt mindvégig az a tisztos családapa, aki még gondolni sem bír a házasságtörésre: persze, Adynak sem Simonyi Máriáról, sem Magoss Olgáról, sem

Litkei Erzsébetéről nem lehetett fogalma sem. Amikor pedig 1931-ben Móricz írt a *Nyugat*-ba egy esszét, *Arany János írói bátorsága* címmel, *Az elveszett alkotmány* újrafelfedezésének szándékával, akkor nem úgy beszélt, mint aki saját előképét elemzi: úgy szólalt meg, mintha egy kortársához fordulna oda, akit biztatni szeretne, lelkesíteni, hogy jó irányba tart, folytassa csak. Vagyis úgy írt Aranyról, mintha egy íróbarátjához szólna: ez lenne a legfőbb baráti feladat, sugallja az írás, kritikákkal biztatni és segíteni a másikat, kísérni őt a pályán. Kimondani a nyilvánosság számára, ha jót írt, és megsúgni neki négy szemközt, ha rosszat. Épp egy effajta barát hiányzott a legjobban a harmincas évek második felében a generációja tagjait sorra elveszítő Móricznak: arra döbrent rá, hogy nincs már olyan ember mellette, aki őszintén beszélne vele, akiben ne kellene irigységet gyanítania, ha szidja, vagy attól tartania, csak a pozíciójától akar valamit, amikor dicséri. Már sokkal korábban, a húszas évek végén rendszeresen magányra panaszkodott a naplójában, és megtette azt a finom distinkciót, hogy őt ugyan mindenki ismeri, de ő nem ismer már senkit sem: „Valamelyik nap délután kimentem, hogy már embert lássak; hova menjek? Nincs egyetlen ember, család, ismerős... Mehetek az *Otthon*-Körbe. Újságírók. Alig néhányal tudok szólani

köztük, s érezni azt, hogy az irigység hogy kísér, mint a reflektor. Egy filéjünk nincs, és én gazdag vagyok a szemükben, akit nem lehet megvágni. A *Fészek* még rosszabb hely, színészek s idegenek, akikkel beszélni se tudok. A *New York*-ban régebben volt egy író asztal, ma ott csak zuglakok szerkesztői ülnek. Más hely nincs. Egy kávéház nincs, ahol törzsasztalt ismernék. S amerre megyek, utánam fordulnak. Mindenki ismeri furcsa fejem. Mindenki dicsekszik velem, hogy Móricz Zsigát ismeri. Én nem ismerek senkit. Néha az *Esthez* bementem kaszinózni, már oda se. Csak az egy Mikes van ott, s most ő is szabadságon.”

Az 1926 és 1929 közti időszakban, amikor Móricz boldog ifjú házaspár volt, sikeres színházi szerző, aki második feleségével, a szép színésznővel egy ötszobás, reprezentatív lakásban élt a Fővám téren, és nem tudott úgy kimenni az utcára, hogy ne ismerték volna fel, még odáig is eljutott, hogy arra panaszkodjék (önmagának, vagyis a naplójának), már egyetlen barátja sincs – vagyis csak egyetlenegy maradt, az íróasztala. Nagyon lírai bejegyzésben írta el, hogy mindig fáj a szíve, csak az asztalára számíthat, de azért ezt se higgyük el neki kapásból. Legalábbis ne lássunk benne többet pillanatnyi hangulatnál: márcsak azért is gya-

nakodhatunk, mert 1933-ban meg azt rögzítette, hogy halálláza lett, rádőbbsent, lassan egyedül marad, hiszen gyors egymásutánban meghalt Krúdy Gyula, Pakots József (az Írók Gazdasági Egyesületének elnöke), és az egyik öccse, Sándor is, két hónappal később viszont affektálásnak minősítette ezt a bejegyzést. Nem az Arany-Petőfi, hanem a Petőfi-Vörösmarty viszony idéződött fel benne ekkor már: „Ötvenöt éve születtem. Vörösmarty ötvenöt éves korában halt meg. Úgy maradt ránk, mint öreg ember. Petőfi mértéke szerint nézzük. Petőfi 24 éves volt, mikor őt megtorpant aggnak, 48 évesnek látta. Öreg, iszákos, elmebajos, késő agg, a vén cigány, mikor elhal koldusszegényen. És én mindennap újrakezdem 24 évességet. Affektálok, hogy öreg vagyok, hogy fájnak a csontjaim, tegnap a gyerekkuglin 59 ponttal vertem meg Máriát, ami óriási eredmény, mert rendszeren csak tíz pont körül szokott mozogni a differencia.” A kínálkozó párhuzamok, persze, könnyen tévútra vihetik az embert, és nemcsak minket, a késői utókort, de azt is, aki önmagára próbálta őket ráhúzni: Móricz az 54. születésnapján, azaz 1933. június 29-én írta le, hogy 55 éves lett, épp anynyi, amennyi Vörösmarty volt a halálakor. Ahogy, persze, az sem olyan egyszerű, hogy magányosan, barát nélkül kellett ekkor már tengetnie az életét: pár évvel később, Karinthy

Frigyes halálakor, egy újabb barátjától búcsúzott el, feltehetőleg megintcsak sírva: „Mert az rendben van, a Kosztolányi temetésén még cigaretára gyújtottál idegességemben, úgy gondoltad, otthon vagy, mi? S én már két éve lemondtam a dohányzásról, mit csinálók a te temetéseden, te drága, szeretett barát. Félek, sírni fogok.” Szó sincs arról tehát, hogy Ady elvesztésével mindenki eltűnt volna Móricz mellől, akit barátának mondhatott: ahogy Karinthyról beszélt, abból rájöhetünk arra is, hogy egy író barátságai ugyanúgy sokfélék, mint bárki másé. Az Ady iránti rajongás élménye helyett Karinthytől a felszabadultság öröme kapta meg: „ahogy megláttuk egymást, már nyerítettünk, mint ló az abraknak: előre vártuk, hogy most jól érezzük magunkat”. Az együttlét öröme adhatta neki Karinthy, de a rivalizálás görcse nélkül: mint ha a barátságot két író akkor tudná a leghatékonyabban fenntartani, ha leosztják egymást közt a szerepeket, az olvasókat, a piacot, ha nem veszélyesek egymásra, így a támogatásuk önzetlen lehet, legalábbis majdnem az. Ady volt a nagy költő, és mellállt regényíró-párja, Móricz: nemcsak a szocialista időszak irodalomtörténései találhatták ki ezt a leosztást, Ady Endre, a költői „fősodor” nagya mellé odatéve Móriczot, a „forradalmi szabadcsapatot”, a kritikai realistát, az érintettek ma-

guk is szépen felosztottak egymást közt prózát és verset. Még ha át is tévedtek időnként a másik térfelére, tudták, hol a helyük. Hogy mennyire befolyásolhatja a sikerért és az olvasókért folytatott rivalizálás két író kapcsolatát, azt jól mutatja Móricznak a Kosztolányi Dezső halálakor született naplóbejegyzése. 1936 novemberében, amikor Móricz egy kávéházban időzve megpillantotta *Az Estben* Kosztolányi halálhírét, Csibe ült mellette, aki a maga keresetlen egyszerűségével tette fel a kérdést: *ez regényíró volt?* Majd folytatta is: „Hál istennek, hogy meghalt. Kevesebben vannak... Már csak mi ketten leszünk, akik írni tudunk. Sokat fogunk keresni.” Nem Móricz mondta ezt, persze, ő csak kacagott rajta magában – aztán viszont úgy búcsúztatta el Kosztolányit, a Színházi Szerzők Egyesülete nevében beszélve a sírnál, hogy kizárólag azt emlegette, milyen „szakszerű költő” volt az eltávozott. Mintha szándékosan kitakarta volna azt, amiről pedig lehetett volna véleménye, vagyis Kosztolányi regényeit, novelláit – kényelmesebb és veszélytelenebb volt számára, ha költőként nevezi meg a pályatársát.

Persze, Kosztolányi és Móricz nem voltak barátok – ha valakit megkérnénk, rajzolja meg a *Nyugat* első nemzedékének szociometriáját, valószínűleg tévedhetetlenül kötné össze Karinthyt Kosztolányival meg Babitscsal, Móriczot meg Ady-

val. Holott, mint láttuk, nem ilyen egyszerű ez: ráadásul hiába balhézott Móricz és Kosztolányi többször is, épp Arany János és Ady Endre kapszán folytatva le verbális párba-jokat, Kosztolányi mégis kijelentette a *Barbárokról*, hogy remekmű, igyekezve ezt érvekkel is alátámasztani, Móricz meg odaállt író társa ravatala mellé, hogy, miként a *Pesti Napló* fogalmazott, „csendesén, szomorúan, néhány megilletődött szép szóban” mondja el a búcsúját. Az íróbarátságokat elég könnyű sémákba rendezni, meglátni bennük a tizenkilencedik századi előképeket, de akár a mai írók kapcsolatait is: abban viszont egyedinek érzem a *Nyugatot* elindító írónemzedéket, ahogy az ellentéteit kezelte. Arra nem nagyon látok ma példát, hogy a feszültségeket, az ellentéteket, akár a politikai szembenállást felül tudná írni a másik teljesítményének a tisztelete. Nemcsak azt érdemes megfigyelni, ahogyan a nyugatosok körében a baráti kapcsolatok dinamikusan változtak, elhidegülések, sértődések bontottak meg barátságokat, esetleg a nők ziláltak szét szorosnak hitt viszonyokat, de azt is, ahogyan az egymás iránti szolidaritás elcsendesítette, ha csak időlegesen is, a másik személye, megnyilvánulásai miatt érzett dühöt. Móricz inkább értetlenség-ről és sajnálatról beszélt a *Pesti Napló* újságírójának, amikor azt kérdezték tőle, mit szól az Ady-revízióhoz: „Fi-

gyelmeztettek rá – mondja –, hogy Kosztolányi Dezső leleplezte az »írás-tudatlanok árulását«. Elolvastam a cikket és nagyon sajnáltam érte. A cikk olvasása közben állandóan az volt az érzésem, hogy végtelenül sajnálom Kosztolányit, mert *valami belső gátlás megakadályozza abban, hogy Adytól azt kapja, amit annyi ezer, tízezer és százezer ember kapott: az elragadtatás boldogító érzését...*” És ugyanabban az interjúban kapunk egy kulcsot annak megfejtéséhez, valójában hogyan is viszonyult Móricz egykori barátjához – mindig önmaga fölé helyezte Adyt, szinte szerelemben forduló rajongással, ahogy ezt a kérdezőnek, D. Kocsis Lászlónak ki is fejtette, teljesen figyelmen kívül hagyva, hogy Kosztolányi nem az emberről beszélt elsősorban, hanem a költészetéről, illetve az érte kultikus áhítattal rajongókról: „*Ady Endre, mint ember, bűbájos volt.* Odaadás, beleolvadás volt benne azzal szemben, akihez közeledett, önmagának valami olyan föltétlen átadása, ami csak nőknél van... Semmi zárkózottság, semmi tartózkodás, semmi fenntartás nem volt modorában. Ellenben szikrázó intelligencia, halatlanul bátor, csúfolkodó fölényesség és egyben – valójában az elhivatottságnak soha nem múlt fölénye. Sokszor voltam vele együtt és soha nem csökkent az az erős szuggesztív varázs, amely lényéből áradt.” Ha Móricz talán nem is, Kosztolányi

már érezhetően dühös volt, ráadásul képmutatással is megvádolta a másikat, egy Füst Milánnak írott levelében: „Móricz Zsiga Fazekas Baba előtt olvasta el a cikkemet. Rácsapott az asztalra, mosolyogva kiáltott föl: »Csakhogy akadt egy bátor ember, aki megírta...« (Fazekas Baba telefonálta ezt Gellértnek.) Aztán megírta a cikkét: sajnált... (Én nem sajnálom őt, hogy nem tudja kívülről Mallarmét és Browningot, mint én.)” Ráadásul ott van a végén a műveltség bunkója, hogy ezzel a szép képzavarral éljek: Kosztolányi lesajnálta a műveletlen Zsigát, nem először, de nem is utoljára. Amikor Arany kapcsán szálltak vitába (Kosztolányi válaszolt ugyanis az *Arany János írói bátorsága* című írásra: ne feledjük, hogy abban a *Nyugat*ban közölték ezt a szöveget, amelynek akkor Móricz az egyik szerkesztője volt), még erősebbet ütött az író társán. Hogy a másik nem olvas franciául meg angolul, még csak egy magánlevélben írta meg Kosztolányi, azt viszont már a nagy nyilvánosság előtt adta hírül, hogy kedves kollégájának sikerült egy olyan művet újrafelfedeznie 53 éves korában, amelyet minden rendszer 14 éves diák ismer: „Számomra ez különben se fölfedezés. Sokadmagammal tizennégy éves koromban olvastam először, mint a gimnázium IV. osztályos növendéke. Kötelező iskolai olvasmány volt nálunk s ma is az igen sok iskolánkban.”

Ezeket az ellentéteket kellett tehát félretennie Kosztolányinak, amikor megírta, mennyire lenyűgözte a *Barbárok*, meg Móricznak, amikor elmondta a búcsúbeszédét – hogy képesek voltak erre, abban nemcsak a nagyvonalúság segíthette őket, hanem az az egyes kapcsolatoknál is erősebb háló, amely a *Nyugat* szerzőit tartotta össze. Hiszen a barátságokat (nem pusztán az íróknál, persze) sok személyes tényező határozza meg, belejátszik az alkati rokonság, a másikéval azonos vallás, a hasonló családi környezet, habitus, de még a közös fiatalkori élmények is (így testesítette meg Kosztolányi számára a tökéletes barátot a saját unokatestvére, aki, ráadásul, íróvá is vált, vagyis a Brenner Jóskából lett Csáth Géza) – de időnként azt értjük irodalmi baráton, akivel együtt lehet dolgozni, közös célért. A nyugatosok az effajta barátságokat is nagyon komolyan vették, bár ezeket a kapcsolatokat ma nevezhetnénk akár érdekszövetségeknek is. 1926. október 17-én azt jegyezte fel Móricz a naplójába, hogy „Az este Szini Gyulának volt ötvenéves születésnapja, s Gellért a többiek nevében nagyon hívott. Csak tizenketten leszünk, mind azok a bizalmas barátok, akik együtt dolgoztunk ez alatt a húsz év alatt: Osvát, Fenyő, Schöpflin, Révész Béla, Gellért, Elek Artúr, Füst Milán, a többi nem jutott eszébe.”, vagyis itt az irodalmi munkakap-

csolat szinonimája lett a „bizalmas barátság”. Egy 1929-es feljegyzésből viszont azt is megtudhatjuk, hogy a Móricz–Schöpflin-kapcsolat, amelyből mostanra leginkább annyit látunk, hogy az utóbbi az előbbinek hűséges, az egész pályáját végigkísérő, értő kritikusa volt, nem a kölcsönösségre, az egyenrangúságra épült, vagyis ideális barátságnak nehezen lenne nevezhető: Schöpflin a dicsérő kritikákért elvárta, hogy Móriczék rendszeresen megvendégeljék (és nagyon ritkán hívta őket vissza), sőt, az is előfordult, hogy pénzt kért tőlük kölcsön (amit nem adott meg): az „apró parasitaságért” (ez Móricz fogalma) cserébe viszont minden pletykát át tudott adni, hiszen mindenkit ismert, és mindenkiről mindent tudott.

De nemcsak Szini Gyula születésnapja kapcsán tűnik úgy, hogy a gyakran magányra panaszkodó, egyetlen barátjaként az íróasztalát emlegető Móricznak voltaképpen sok bizalmas barátja volt: 1929. szeptember 25-én arról számolt be, hogy nem is egy-egy íróbarát hiányzik neki, hanem valamiféle irodalmi társaság, ahhoz hasonló, amilyen fiatalon még körbevette, később viszont szétszéledt, megszűnt. Egy közelebről meg nem határozott szervezet körvonalaait vázolta fel, oda jutva el, ahova azóta is elértek gondolatban

az írók többször is, hogy egyfajta találkozóhelyet, törzsasztalt, rendszeres találkozóhelyet kellene létrehozni. Tanulságos a névsor, amelyet felvázolt magának, ahogy az is, miként kategorizálta a barátait (vagy „barátait”):

„– Tegnap délután bementem egy kicsit az *Otthonba*. Az *Újságírók Otthona* régebben nagy hely volt. Itt zajlott le a kommün. A forradalom, fehér korszak, s már a háború is. Zsúfolt volt, politikusok jöttek hírt hallani, s mindenki odatódult. Ma üres, csöndes. Még írók s kritikusok se jönnek be, csupa olyan ember, aki 1 pengőre vadászik, s kártyások.

Somogyi Gyula volt az egyetlen, akivel leülhettem. Beszéd közben felvetődött, hogy nem lehet soha, sehol megtalálni írókat. Somogyi vetette fel, hogy csináljak egy asztalt, oda mi mindenki eljönne.

Erre mostani magánosságomban s unalmamban kész is vagyok, s mindjárt elhatároztam, hogy elszánom rá magam, hogy hetenként kétszer, kedden és pénteken délután 5–8-ig ott ülök a Pannonia kávéházában, s meglátom, bejönnek-e a barátok.

Össze is jegyeztem magamnak egy névsort, kikkel óhajtók együtt lenni:

Nyugat írók:

Babits
Schöpflin
Elek Artúr
Nagy Endre

Az Esttől:

Mikes, Hevesi Sándor
Kárpáti, Radnai Miklós
Laczkó, Voinovich Géza
Földi, Kodály Zoltán

Írók:

Bibó, Móricz Miklós
Surányi, Tóth Aladár
Zilahy, Kállay Miklós
Kodolányi
Erdélyi

No lám, van 20-21 barátom. Azt hiszem, okos lesz. Kinőheti magát valami komoly írói-közvéleménnyé.”

A „Nyugat-író” és az „író” két külön kategória lett Móricznál, mint látjuk, ahogy feltűnhet az is, hogy Karinthyt, akinek az *Utazás a koponyám körül* című regényét olyan lelkesen üdvözölte később, és akit olyan őszintén siratott el alig 10 év múlva, nem említette meg. Babitsot viszont, akit az irodalomtörténeti emlékezet szerint ki nem állhatott, az első helyen írta fel a listájára: mondhatjuk, persze, hogy nem sejtette még, ami nagyon hamar elkövetkezett, vagyis, hogy milyen lesz majd vele együtt dolgozni a *Nyugat* szerkesztőjeként. Hiszen könnyű őrizni a maga szentségében és tisztaságában azt a barátot, aki már

nem kér kölcsön, nem gondol mást irodalomról, politikáról, szerkesztésről, nőkről, és nem állít be részegen semmilyen napszakban. Könnyű volt úgy együtt lenni Adyval mindennap a harmincas években is, hogy már csak az emlékekben élt: az eleven barátokkal nem nehéz összekülönbözni, a halott maradhat meg ragyogó dicsfényben az emlékezetben és az irodalomtörténetben.

A [gyakorikérdések.hu](http://gyakorikerdések.hu) oldalon, még 2014-ben, valaki feltett két kérdést: *Valaki meg tudná nekem mondani hogy ki volt Móricz Zsigmond legjobb barátja? És melyik két híres költő barátságához hasonlíthatjuk ezt a kapcsolatot?* Nem is annyira meglepő módon a másodikra hamarabb érkezett válasz, mint az elsőre: „Általában Arany János és Petőfi Sándor barátságához hasonlítanak nagyon sok költői barátságot. Az első kérdésre sajnos nem tudom a választ, de remélem azért segítettem. :)” És e sorok alatt ott egy megnyugtató számadat: „A válaszíró 90%-ban hasznos válaszokat ad”. Majd 11 nappal később a tényszerű felelet is megszületett, egy másik, 92 százalékban hasznosan válaszolótól: Ady Endre. A hasznosságot és az igazságértéket nem vitatom, de hátha valaki kíváncsi a maradék tíz, illetve nyolc százalékra is.

Rejtély, kohó, ajtónálló

ESSZÉ BARÁTSÁGRÓL ÉS MŰHELYRŐL

„Amióta meghalt, nem tudok mit kezdeni azzal a gondolattal, hogy én nem tudom hány évtizede dolgozom egy szövegen, s ezt ő nem fogja tudni elolvasni. Már haldoklott. Tulajdonképpen a jó ízlést, a neveltetésemet kellett volna félretennem, de nem tudtam félretenni, és csakis ezért nem mondtam neki, hogy én most átküldöm neked ezt az ezernégyszáz oldalt, úgy ahogy van, és olvasd meg el, kérlek. De ha egyszer meghal, minek olvassa el? Csakhogy akkor minek írok én, vagy minek olvasunk? Ha egyszer meghalunk.”¹

Ezzel a Nádas-válasszal kellene valamit kezdeni, hogy a barátság–műhely–halál tengelyen elhelyezzük a Petőfi–Arany-barátságot. Mégpedig azért, mert azt hiszem, egy kicsit túlhajszoltuk ezt a Petőfi meghal–Arany egyedül marad-dolgot. Szerencsére Nádas ma is él, és ami a legfontosabb, dolgozik, sőt, a *Párhuzamos történeteket* éppúgy ki merészelte adni a kezéből, mint ahogy a *Világlo részle-*

teket is meg merészelte írni. Arany is jóval Petőfi halála után írta meg például az *Őszikéket*.

Még az sem biztos, hogy a barátság kizárólag két hasonló színvonalon, hasonló minőségérzékkel és világlátással működő ember között válhat műhellyé. Kundera fejtegeti, Max Brod mennyire nem értette Kafkát, holott barátok voltak, és Kafka halála után Brod mindent megtett, hogy Kafkát ismertté tegye.² Másfelől Háy János hosszan sorolja, miben különbözik Arany Petőfitől, de világos, hogy a hasonlóságok a fontosak, pontosabban az az egyszerű tény, hogy minden különbség ellenére (vagy éppen azok miatt) egymásra találtak.³ Mert kétségtelenül barátok voltak, és már maga a barátság kezdete is annak volt köszönhető, hogy Arany megírta a *Toldit*, és Petőfi ezt a maga villámsújtásszerű modorában észrevette. Kettejük családja-szerel-

me-mindene ezen a megnyitott zsilipen keresztül áramlott a barátság már meglévő medrébe.

Azt hiszem, túlértékeljük vagy túlsúlyosítjuk a halál mozzanatát, vagy éppen a barát személyét. Sem Arany, sem Nádas bánatának őszinteségét nem vonhatom kétségbe, ám maga a Nádas-interjú idézett részlete hangsúlyozott, bár kordában tartott nárcizmusról árulkodik. Arany nárcizmusával másképp állunk, de életben maradt, élnie kellett, mást is szeretett – és akkor már írt is. Megírta *A honvéd özvegyét* is, hogyne, de annyi mindent még! A halál pontszerűsége, akárcsak a végletes érzelmeké (melyekre Arany amúgy sem volt hajlamos) az, ami: orgonapont, mely kitarat ugyan egy ideig, de aztán csak elhalkul, míg végül elhal.

A létező és természetesen nagyon komolyan veendő különbségek (a kor és a korszak, a kultúra különböző állomásai, irányzatai közötti eltérések) ellenére mindenütt ezt látjuk. Goethe megsiratja Schillert, de huszonhét évvel túléli, és a halála után írja meg a *Faust* két részét (1808-ban, illetve 1832-ben). A romániai Nagyszebeni Irodalmi Kör tagjai közül Ion Negoitescu irodalomtörténész harminchárom évvel túléli Radu Stancát, a kör másik nagy alakját, a költőt és drámaíró. Montaigne huszonkilenc évvel túléli Étienne de

la Boétie-t. Fejtő Ferenc és Faludy György egy életen át József Attilára emlékeznek.

A momentumok momentumok maradnak. Ezek közül az egyik legfontosabb a barátság kialakulása, a másik a mindig megismétlődő, el soha nem kerülhető halál, melynek azonban mindig megjósolhatatlan a pillanata. Mindkét pillanat örökre megformálja az embert, és a gondolkodás, a lelki alakulás törvényei szerint mindkettő referenciává válik, a barát egy-egy gesztusával, mondatával, jóslatával együtt. *A honvéd özvegye* tulajdonképpen a *Szeptember végén* párverse. Faludy György folyvást emlegette, hogy alig néhány kocsival jöttek le a gyászolók József Attila temetésére, aki később a magyarság nagy költőjeként kanonizálódott. Ionesco emlékezett Cioran és Eliade második világháború előtti bűneire, mégis így írt: „Végig gyűlöltem őket; harcoltam ellenük; ők is gyűlöltek engem – de nélkülük, ellenségeim nélkül, egyedül érzem magam. Arra ítéltettem, hogy gyűlöljem őket, és össze legyek kötvélük: kivel folytassam a párbeszédet? Ugyanazzal a jellel vagyok megjelölve, mint ők.”⁴

Ez utóbbi idézet már egy bonyolultabb problémát is felvet, mely talán jellegzetesen XX. századi: hogyan térnek vissza, visszatérhetnek-e egyáltalán a barátok egy olyan barátságba, melyet a gyűlölet repesztett

meg és cibált szét? Cioran, Eliade és Ionesco példája egyértelműen azt mutatja, hogy igen (egy a Place de Furstenbergen készült fénykép, melyen hárman pipáznak és beszélgetnek, szépen tanúsítja ezt). Igaz, ők viszont nem hoztak létre műhelyt.

Különbséget kell azonban tennünk *konkrét* és *örökölt* műhelyek között. A barátság, akárcsak a mester–tanítvány viszony, ott kering az emberben, meghatározza a döntéseit. „*A világ összes okfejtésének hatalma sem tudna megrendíteni abban a bizonyosságban, hogy barátom szándékai és ítéletei az enyéme*” – idézi Montaigne-t szép esszéjében Radnóti Sándor.⁵ Korunk megmutatta, milyen nehéz igaz embernek maradni az éles helyzetekben, és Montaigne-től nem kérte Étienne de la Boétie, hogy ölje meg a lányát (erre az eshetőségre vonatkozik a mondat). I. D. Sirbu, a már említett Nagyszebeni Irodalmi Kör tagja, visszaemlékezéseiben elpanaszolta, hogy Ștefan Augustin Doinaș, egy másik nemzedéktársuk, nem állt vele szóba a diktatúra alatt. Ehhez azonban hozzá kell számítani a Ceaușescu-éra perverzióját: Sirbu börtönviselt volt, Doinașról megutóbb kiderült, hogy a Szekuritáté szorongatta. A vonakodás tehát talán mély morális döntést takart: nem akarta, hogy a barátját besúghassa. Másfelől viszont Ottlik Vas Istvánt bújtatta, hogy aztán egy életen át üvöltözhesselek egymással.

Az én barátom valamikor 1998-ban mondta, igyunk meg hetente valamit. Azóta megiszunk, amikor tudunk, és egyszer írt egy levelet, mely így kezdődött: „Kedves Péter, kérlek, vedd nagyon komolyan, amit most mondandó vagyok”. Ezek után pontokba szedve következett az, hogy nőjek végre fel, szerezzem meg a magabiztosságomat, máris idősebb vagyok, mint József Attila, amikor meghalt. József Attila Fejtőnek mutatta meg azokat a szakaszokat, melyekből barátja tanácsára az *Eszméletet* megírta, s ha erre hivatkozva makacskodni kezdek, nemcsak a barátomat veszítem el, hanem önmagam is. És ez az, amire békeidőben bizton számíthat az ember: hogy a barátja meghallgatja, kíméletlenül megmondja a véleményét (hiszen éppen azzal kíméli, hogy nem hazudik neki), a javát akarja, bár nem beszél erről, és nem él vissza ezzel. A barátság tehát az igényelt ellenvélemény szabadsága is.

„Petőfi elesett, halála a szükség-szerű pillanatban jött, ahogy a nagy életek szoktak véget érni: ha egy pár héttel tovább él, idegen ember egy idegen világban.”⁶ De nem mindenki hal meg a megfelelő pillanatban, s az életben maradt barát legfontosabb feladata (Shakespeare-től is tudjuk) elmesélni az elhajózott történetét. Ez konkrét emlékek megírásán, elő- és utószavak elvállalásán, emléktáblák felavatásán kívül azt is jelenti, hogy

döntéseinket valamiképpen (és itt nem lehet mással érvelni, mint a belső iránytű meglehetősen inflálódott szimbólumával) ahhoz a szellemhez és szellemiséghez mérjük, ami ketten (esetleg többen) voltunk, közben persze folyamatosan küszködve a kéttel, hogy vajon tényleg így akarta volna-e ő vagy az a dinamika, ami közöttünk létrejött, vajon mit szólt volna az egészhez. A színvonal nem öröktől fogva adott, kőbe vésett dolog, s a vélemények ütköztetése közben mindig eszünkbe jut, mi lenne az ő véleménye.

Fájdalmasabb dolog egy barátság felbomlása. Az Erdélyben maradt, illetve Budapestre költözött, ma már a hetven-, nyolcvanéves nemzedékhez tartozó írók-művészek-filozófusok egy része (Ágoston Vilmos, Balla Zsófia, Bodor Ádám, Orbán György, Selmeczi György, Szilágyi N. Sándor, Tamás Gáspár Miklós stb.) jóbarátok, jó barátok voltak, és az 1989 utáni, egyre élesedő közhangulatban legnagyobb csalódásukra kiderült, hogy sokuknak alig van közük egymáshoz. Ha valaki elolvassa Balla Zsófia két remekét, az 1980-as *Második személy* című kötetben közölt *PaterNostert* és az először a *Holmi* 2008 áprilisi számában megjelent *A nyár barlangját*, érzékelheti a különbséget összetartás és széthullás között. Kiderült, hogy nem a kommunista

diktatúra ront bele egy barátságba, hanem a demokrácia – esetükben mindenképpen ez történt.

Soha nem bomlik viszont fel az a barátság, melyet nem az őszinteség és az üde érdeklődés fűz össze, hanem az érdek. Legnagyobb sajnálatomra ez is egy erdélyi körrel illusztrálható, a Kárpát-medencei Tehetséggondozó Kft. köré csoportosult, egykor a nácizmust és a kommunizmust egyaránt gyűlölő, a vágáns költő szerepében tündöklő Faludy Györggyel flangáló figurákkal, akik villámgyorsan a politikai hatalom közelébe rendeződtek, és a kamarilla tagjaivá váltak. Nem kell kételyek között őrlődni, hiszen pontosan tudjuk, mit szól a barát mindehhez: a markát tartja.

De barátság-e még egyáltalán ez a cinikus viszony? Romantikusan vagy éppen szentimentálisan hangozhatnak, mégis azt mondom, hogy nem. Nem azért, mintha a barátság a nemzet vagy a hősiesség köré rendeződne (ez a tévedés a Petőfi–Aranybarátság egyik káros hozadéka), sem azért, mintha költő csakis „tisza ember” lehetne (ez viszont Petőfi életének és halálának káros hozadéka), hanem azért, mert ha két ember mindig ugyanazt gondolja, akkor egymás cselédei. Ez nem egy apodiktikus kijelentés: magából a gondolkodás természetéből következik, hiszen a gondolkodás hullámzik, apály és dagály ritmizálja, körülfolyja a tárgyát, visszatér hozzá,

egyre mélyíti. A barát nem óvakodik ellenvéleményt formálni, hiszen a barátság a biztonság terepe, ahol bármi elmondható: ezen alapul az égsz. Nádas nem azért küldte volna el az ezernégyszáz oldalát, hogy Balassa azt mondhassa, remek. Ez a remény minden művészen ott él, de úgy számítani rá, mint amihez kétség sem férhet, olyan ostobaság és immoralitás, ami megszünteti a barátságot, amely nem szélhámosság szerződése, hanem érzékeny emberek egymás iránti feltétlen, érdek nélküli és őszinte szeretete.

Egy 2000-estén valamikor a kilencvenes évek közepén-végén Kennedy János elmesélte, hogy a *Holmi* azért jött létre, mert a barátai megakarták menteni Réz Pált, aki a felesége halála okozta depresszióban vergődött. A *Holmi* a rendszerváltás egyik legnagyobb ajándéka volt, többek között nagy barátságok műhelye. Domokos Mátyás és Réz Pál között már sokkal régebben kialakult a barátság, de például Réz és Kovács András Ferenc között már a *Holmi*-nak köszönhetően jött létre. A Jászai Mari tér 4/a, melyben megbízható tanúvallomások szerint a Vasék házánál is többen fordultak meg, a kortárs magyar irodalom műhelye volt, a műhely kohója pedig az a kör, mely a különböző barátságokból összeállt. Gondolom, ugyanígy működhetett annak idején Gertude Stein párizsi szalonja vagy a Bloomsbury-kör.

Mindezek a helyeken, mint a Place de Furstenbergen, mint a kolozsvári Sétatéren, mint Weimarban és Szókratész mellett, *beszélgetni* lehetett: sétálni a kultúrában, a gondolkodásban, megütközni szellemi fegyverekkel, ugrani háló nélkül. A barát úgylis kifeszítette: Réz Pál meséli a barátjáról szóló nekrológban,⁷ hogy amikor egyszer közéleti dolgon összevesztek Domokos Mátyással, Kormos Juhász-paródiáját idézte neki: „Juhász, Juhász, rímgörgető Yukon, / ne vesszünk össze egy bitang juhon”, és megkérdezte, vajon a politika-e a bitang juh az ő esetükben, amire persze Domokos kapcsolt, és másról kezdtek beszélgetni.

Mert ez is a barátság, és talán ez a legfontosabb benne – sokan, akik úgy képzelik, barátságban élnek, valójában valami másban, mert soha nem ugranak. Anélkül, hogy kockázatot vállalna az ember, nincs barátság. Aki mindig vigyáz a véleményére, az nem tud barát lenni. A barátságba véleménymegvető bátorsággal kell belevetnünk magunkat.

Éppen ezért a barátság, ahogy én értem, kizárólag inspiráló lehet. Minden megtörténhet, és a XX. századtól azt tanultuk, sajnos meg is történik. A barátság azonban az a hely, ahol jó dolgok történnek, ahol a bizalom soha nem árultatik el, és ha mégis, keményen el kell számolni

ezzel; ahová mindig visszatérhetünk, sőt, vissza kell térnünk, mert minden lelki és szellemi mozdulatunknak szüksége van rá, hogy ott lehessünk. Második világháború, 1956, 1989, magánéleti és közéleti válságok – a barátság mindent túlél, mert csodásan működik. Igazán szép lenne, ha ez tényleg így lenne.

A barátságnak, ha szerencséje van, mindene aranykor. Az Ottlik–Vas barátságban az ordítózások ellenére ez végig így lehetett. Ionesco levelében már némi fanyarság vegyül az emlékezésbe, akárcsak abba a vallomásba, mely szerint nem tud másokkal barátkozni. A *Toldi* és a *János Vitéz* költője között ugyancsak aranykori viszony volt. A Nagyszebeni Irodalmi Kör tagjainak barátsága (egy aljas diktatúrának „köszönhetően”) elsorvadt: Negoïtescu, aki homoszexualitása miatt is veszélyben volt, Münchenbe emigrált, Sîrbu, mint mondtam már, politikai fogoly lett, Radu Stanca már korábban meghalt, a többiek szétszéledtek, óvatosan kommunikálhattak csak egymással.

A 2015-ös EB-döntő hosszabbításában Cristiano Ronaldót lecserélték, és Éder a 109. percben bombagólt lött. A frusztráló barát rettentő jelenség, a lázadások még rettenetesebbek. Ismeretes Gauguin és Van Gogh összekülönbözése, majd Gau-

guin elrohanása, Csehov és Sztanyiszlavszkij levélben is folytatott vitái az előbbi darabjainak bemutatókora, Kosztolányi és Babits elhídegülései. Minden reményünk dacára nagyon is előállhat az a helyzet, amikor úgy érezzük, a barátunk nem ért meg bennünket. Ez persze rendkívüli frusztráció, mert az a hangulat kíséri, hogy talán soha nem is értett semmit. Hasonló kiábrándulásból fakadhat Petőfi *Vörösmartyhoz* című verse, bár az a mesterből lett barát esete.

Igaz viszont az is, amire már utaltam: az élet nem osztályozható megnyugtatóan. Ki a mester, hol a barát? Nem lehet folyamatosan felnézni a „mesterre”, hiszen éppen azért, mert közel enged magához, már látjuk azt is, hogy ő is ember. Egy mester és egy barát közötti különbség talán ebben ragadható meg: a mester többnyire valamiféle kacérságból válik baráttá, valójában elvárja, hogy a továbbiakban is bálványozzák, s ezzel az elvárással ő maga sincs tisztában, ő maga is csak éles helyzetekben szembesül. Constantin Noica filozófus, a 27-es nemzedék nagy alakja, a kommunizmus legsötétebb éveiben tanítványi kört alakított ki magának a Nagyszeben fölötti Păltinișen, melyhez Gabriel Liiceanu és Andrei Pleșu is hozzátartozott, a mai román szellemi élet híres személyiségei. Amikor a fiatalok odautaztak, Noica nem átalotta megmondani nekik, hogy az

irodalmat „másodrendű dolognak” tartja a magaslati filozófiával szemben, és hogy mindenki, aki mással is foglalkozik, mint a „komoly” dolgokkal, az „szatócs” – miközben napi sétáira elkísérték a „fiúk”, és tüzet raktak vele. Babits és József Attila „ügye” közismert, Mészöly és Nadas barátsága, mely a feszültségek ellenére Mészöly haláláig megmaradt, szintén.

Mi is hát a barátság? Két külön mátrix találkozása, elemeik összekeveredése; mátrixoké, melyek nemcsak tudják, hanem tiszteletben is tartják a különbözőségüket. Mi a műhely? Az a konkrét vagy virtuális tér, amelyben a mátrixok hatnak egymásra, inspirálják és formálják egymást, amely nagyon üressé válik az egyik távozásakor, bár még lüktet a helye.

Ezek csupán közelítések, találgatások egy olyan jelenséghez, vagy inkább egy olyan jelenség margójára, amely, mint annyi fontos jelenség, meghatározhatatlan. Az biztos, hogy a barátság létező valami, és hogy az istenszeretettel és a szerelemmel együtt azok közé a „valamik” közé sorolandó, melyek nélkül kevésbé lenne érdemes élni. Ha nem vagyunk pszichopáták, akkor szükségünk van arra, hogy másban moshassuk meg az arcunkat, ahogy szépen mondta az a költő, akinek sajnos nem le-

hettek elegek a barátok. Szerencsés esetben beérjük velük, hiszen oldják a magányunkat, megizmosítják lan- kadó önbizalmunkat, eligazítanak a kételyeinkben már pusztán azzal, hogy megosztják velünk a magukét, nehéz helyzetekben megkönnyítik a döntéseinket, melyek következményeit úgyis egyedül nekünk kell elviselnünk. Abba a térbe, ahol az ember a szöveggel küszködik, s amely olyan, mint az a réteg, mely a levegő és a víz közötti érintkezési felületen húzódik, ebbe a térbe tehát nagyon nehéz beengedni valakit, mint Hervay Gizella mondja, egész lényünkkel feléje kell fordulni, minden hátsó gondolat, minden óvatosság nélkül átadni neki magunkat, őt magát önmagához, a jobb, az igazi önmagához mérni, nem a saját szempontjainkat erőltetni rá. Ez nagy lelki gyakorlat, melynek során saját nárcizmusunkkal, önzésünkkel, félelmeinkkel és kudarcainkkal kell számot vetni. És még vissza is lenghet az inga, hiszen nem várhatjuk el, hogy ez majd „elég lesz” neki: nem vethetjük be máskor, más helyzetekben annyira kedves és hasznos érzelmi zsarolásainkat. Menet közben kell, ha nem is lelket, de viszonyulást cserélnünk, és belátnunk, hogy igaza van, ami persze nem egy távoli általános igazság megpillantása, csak a nagyon személyesé és nekünk valóé, mint az, amikor Jესua azt válaszolja Pilátusnak: „az igazság mindenekelőtt az, hogy tenéked,

hégemón, fáj a fejed”. Az, akinek az a legfőbb célja, hogy neki legyen igaza, és aki ezért éppen csak azt nem látja, akik valóban vagyunk, az nem lehet a barátunk, bármennyire is szeretnénk ellenőrizni a látványt.

De talán éppen erről is szó van: szeretünk felengedni, szeretjük megengedni, hogy valaki, akit arra érdemesnek tartunk, befurakodjon a pókok és a maszkok közé, különben minden energiánkat arra kellene fordítanunk, hogy ezeket pontosan és funkcionálisan megőrizzük. Azt hiszem, egy örök ajtónálló nem lehet igazi barát; ki kell tárnunk az ajtót, lehetőleg minél szélesebbre.

Mint minden fontos érzelm vagy viszonyulás, a barátság is külön világot teremt – Radnóti Sándor szerint

„a nyilvánosság felé fordul, de meg is változtathatja stratégiáját, kódjait, s közelíthet az előbbieik felé.”⁸ Az „előbbieik”-en az esztéta az istenszeretetet és a szerelmet érti, én azonban úgy gondolom, hogy a vessző utáni rész igazabb, én legalábbis így élem meg. Éppen, mert beengedjük a magunk személyiségébe, mely nélküle nem is lenne már ugyanaz, a baráttal a többiek előtt ismeretlen (főleg gesztus)nyelvet dolgozunk ki, és olyan emlékeket őrzünk, melyek akkor is kizárólagosak, ha esetleg mások is ott voltak, amikor szertettünk rájuk.⁹

A barátság gyönyörű és meghatározhatatlan, de ettől még nem kevésbé és nem kevésbé létező lelki és szociális jelenség. Világ a világban.

JEGYZETEK

1. *A szabadság hűvöse. Nagyvizit Nádas Péternél.* <http://www.litera.hu/hirek/a-szabadsag-huvose>. Letöltve 2018. január 2-án.
2. L. a Szent Garta kasztráló árnya című fejezetet. Milan Kundera: *Elárult testamentumok.* Európa, Bp. 1996, 35–53. Réz Pál fordítása.
3. „Petőfi a nép, Arany a nemzet, Petőfi a forradalom, Arany a tradíció, Petőfi a haladás, Arany a nyugodt reformok, Petőfi a népi költészet, Arany a nemzeti, Petőfi az alanyiség, Arany a tárgyiasultság, Petőfi a hevültség, Arany a nyugalom, Petőfi a zsenitu-

dat, Arany a tanulás, s persze Petőfi a nemzetbe épp belépő új seprű, Arany a törzsökös tag. Kettejük barátságában megképződik a haza és haladás eszménye, a részleges együttállás, s persze a fogalmak mögé bepakolható ideológiai különbségek is.” L. Háy János: *Írjak, ne írjak. Arany János.* Alföld, 2017/8.

4. Idézi Matei Călinescu. Uő: *A 27-es nemzedék. Ideológia és barátság.* Demény Péter fordítása. Korunk, 2001. október.
5. Radnóti Sándor: *A barátság filozófiája.* Holmi, 2013. november.

6. Szerb Antal: *Magyar irodalomtörténet*. <http://mek.oszk.hu/14800/14871/14871.pdf>. Letöltve 2018. január 2-án.
7. Réz Pál: *A ringatózó fák alól*. Holmi, 2006. szeptember. <http://www.holmi.org/2006/09/rez-pal-a-ringatozo-fak-alol>. Letöltve: 2018. január 3.
8. Uo.
9. Teljes „igazi” nyelvet teremtő barátságára is tudunk példát különben, a

kolozsvári bölcsészkaron 1990 és 1994 között alakult Éber-társaságát, melynek tagjai, Balássy Csaba, Hubbes László, Jánk Károly, Vermesser Levente és Vida Gábor (a négy utóbbi a mai napig ír és közöl), egyedi szótárt dolgoztak ki, sok hapax legomenonnal, illetve olyan szavakkal, melyek nem azt jelentették, amit a „köznyelvben” szoktak.

Szeretettel várjuk Arany-napunkra március 4-én délután 4-től estig a Petőfi Irodalmi Múzeumban! A Szépirók Társasága és a 2000 közös rendezvénye

4 óra

Kis keresztem / Hogy szereztem?

A humoros Arany János

Mesterházi Mónika, Szabó T. Anna, Takács Ferenc, Várady Szabolcs beszélgetnek Arany humoráról.

A beszélgetést vezeti: Margócsy István

fél 6

Új Toldiász

Ágnes asszonyok és Szondi-apródok a magyar irodalomban és a valóságban
Evellei Kata, Parti Nagy Lajos, Szilágyi Márton, Visy Beatrix beszélgetnek
mai Arany-figurákról

A beszélgetést vezeti: Dánél Mónika

7 óra

Az Arany Pályázat díjkiosztója, felolvasó-est a nyertes pályaművekből

A belépés díjtalan. Szeretettel várjuk!

Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, V. kerület, Károlyi utca 16.

Fotó: MTI / Lakatos Péter

Támogatók: Arany János Emlékév, EMMI, NKA

VIDÍTÓ KEDVEZMÉNYEK!

Ne búsuljon tovább!

A Magyar Narancs-olvasókártyával akár több ezer forintot is spórolhat kedvenc helyein.

Rendelje meg most **11 288 forint kedvezménnyel*** mindössze 19 860 forintért a Magyar Narancsot, és legyen Öné a legtöbb helyen **20 százalék kedvezményre** jogosító „Olvasókártya”!

Már csak ezért is érdemes egy évre előfizetni!

*Az áruspéldányhoz képest.

Az előfizetés lejártáig 20% kedvezményt nyújt:

Bethlen Téri Színház • Cirko-Gejzír • Fonó
Budai Zeneház • Írók Boltja • Jurányi
Produkciós Közösségi Inkubátorház • Katona
József Színház és Kamra • Ludwig Múzeum
• Nemzeti Táncszínház • Örkény Színház •
Petőfi Irodalmi Múzeum • Széké Színház •
Trafó • Zsolnay Örökségkezelő (Pécs)

10% kedvezményt nyújt:

Tranzit Art Café

7% kedvezményt nyújt:

Líra Könyvesboltok

magyarnarancs.hu/elofizetes

MAGYARNARANCs

AJÁNDÉKOZZON ÉLET ÉS IRODALMAT!

Lepje meg családtagjait, barátait, üzletfeleit
Élet és Irodalom-előfizetéssel!

Rendelje meg igényes grafikai kivitelű ajándék-
utalványunkat, s adja át annak, akit tartalmas
és maradandó ajándékkal kíván megtisztelni.

Hónapokon át mindig Önre emlékezteti majd őt
a hetenként érkező *Élet és Irodalom*.

Az ajándékutalvány
megrendelhető,
illetve megvásárolható
a szerkesztőségben:

1089 Budapest,
Rezső tér 15.,
tel.: 210-5149,
210-5159,
fax: 303-9241,
e-mail:
lapterjesztes@es.hu,
es@es.hu

Az előfizetés díja: negyedévre
6300 Ft, fél évre **10 800 Ft**,
egy évre pedig **19 860 Ft**

ÉLET ÉS
IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

